

Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси
Алишер Навоий номидаги Тил ва адабиёт институти

ВИЛЬЯМ ШЕКСПИР

Сайланма

Уч жилдик

Биринчи жилд

Қирол Лир
Ҳамлет (Дания шаҳзодаси)
Макбет
Афиналик Тимон

*Инглиз тилидан Ўзбекистон халқ шоири
Жамол Камол таржимаси*

Тошкент
Ўзбекистон Республикаси Фанлар академияси
"Фан" нашриёти
2007

АФИНАЛИК ТИМОН

И Ш Т И Р О К Э Т У В Ч И Л А Р :

Т и м о н. Афиналик аслзода.

Л у ц и й, Л у к у л л, С е м п р о н и й - хушомадгўй амалдорлар.

В е н т и д и й, Тимоннинг сохта дўстларидан.

А л к и в и а д. Афиналик лашкарбоши.

А п е м а н т. Заҳар тилли файласуф.

Ф л а в и й. Тимоннинг уй нозири.

Ш о и р.

Р а с с о м.

З а р г а р.

С а в д о г а р.

А ф и н а л и к ч о л.

Ф л а м и н и й, Л у ц и л и й, С е р в и л и й - Тимоннинг хизматкорлари.

К а ф и с, Ф и л о т, Г и т, Х о р т е н з и й ва бошқалар - Тимонга қарз берганларнинг хизматкорлари.

Ё ш м а ҳ р а м.

М а с х а р а б о з.

У ч х о р и ж и й.

Ф р и н а, Т и м а н д р а - Алкивиаднинг маъшуқалари.

К у п и д о н ва а м а з о н к а л а р, ниқоб кийганлар.

А м а л д о р л а р, с е н а т о р л а р, ж а н г ч и л а р, л а ш к а р б о ш и л а р, қ а р о қ ч и л а р, х и з м а т - к о р л а р.

•Воқеа Афина ва унинг атрофида бўлиб ўтади.

БИРИНЧИ ПАРДА

Биринчи сахна

Афина. Тимон уйида бир зал. Турли эшиклардан шоир, рассом, заргар, савдогар ва бошқалар кириб келишади.

Ш о и р

Салом, тақсир.

Р а с с о м

Соғ-саломат кўриб, хурсандман.

Ш о и р

Кўздан кўришмадик. Не гап оламингизда?

Р а с с о м

Ўсмоқда у, лекин қариб борар.

Ш о и р

Эски гап:

Халойиқ ҳар дақиқада такрор этмаган,
Бирор чайналмаган, янги нарса йўқмикан?
Қаранг, бойлик сеҳри қандай соҳиби қудрат!
У истаган жонни авраб, асирга олар,
Асир олиб, уни кейин хизматга солар,
Менга таниш, ҳу, анави савдогар,

Р а с с о м

Менга -

Иккиси ҳам таниш: у ҳам, анув заргар ҳам.

С а в д о г а р

Тимон - асл, олийжаноб амалдор.

З а р г а р

Балли!

С а в д о г а р

У одамнинг жони: бутун қиёфасидан
Меҳрибонлик ёғиб турар. Бундайлар, дўстим,
Оз учрайди дунёда.

З а р г а р

Мен гавҳар келтирдим.

С а в д о г а р

Кимга? Тимонгами? Қани, бир кўрайлик-чи...

З а р г а р

Баҳосини келишсак, бас... Лекин, бу ишда...

Ш о и р

(Қироат қилади.)

Биз иллатни эҳсон учун мақтасак агар,
Бу - шеърият шаънига бир доғ бўлиб тушар.
Муносибдир эзгуликни куйласа шоир.

С а в д о г а р

(Гавҳарни кўздан кечириб)

Яхши гавҳар экан, шакли бежирим.

З а р г а р

Аъло.

Худди шабнам қатрасидек тиниқ, мусаффо.

Р а с с о м

Балли, тақсир, балли, буюк Тимонга атаб
Ёзган мадҳиянгиз дуруст.

Ш о и р

Ҳа, беихтиёр

Туғилдию ўзи келди қаламга ашъор.

Шеърият - оғочдан оққан ширага ўхшар.

Чақмоқтош чақилмас экан, олов чақнамас,
Аммо бизнинг аланга-чи, ўзи туғилиб,
Ўзи тошиб оқа бошлар, йўлда учраган
Бор нарсани суриб ташлар. - Айтинг-чи, бегим,
Сиз не келтирдингиз буюк Тимонга?

Р а с с о м

Расм.
Китобингиз энди қачон чиқади, дўстим?

Ш о и р

Валинеъматта мен тақдим этгандан кейин,
Мумкинми бир совангизга назар ташласам?

Р а с с о м

Яхши расм.

Ш о и р

Ҳа, дарвоқе, жуда ҳам дилкаш!
Гўзал расм! Хўп аломат расм!

Р а с с о м

Ёмонмас...

Ш о и р

Ажойиб! О, бу қоматда қанча нафосат!
Қарашларда эса - қанча ақл-заковат,
Бу лабларда эса - чуқур хаёл парвози.
Ҳатто унсиз ишора ҳам аён.

Р а с с о м

Мен бунда
Бор ҳаётни борлигича қаламга олдим.
Мана бу чизги-чи, қаранг, ёмон эмас-а?

Ш о и р

Табиатта дарс беради! Бундаги санъат
Ҳаётдан ҳам ҳаётийроқ, асл нафосат.

Саҳнани кесиб бир неча сенаторлар ўтишади.

Р а с с о м

Валинеъматимизда дўст-улфат беҳисоб.

Ш о и р

Афина сенаторлари! Қандай бахтиёр!

Р а с с о м

Қаранг, тағин келишмоқда тизилиб қатор.

Ш о и р

Бутун бошлиқ оломон! Ҳа, шу қадар меҳмон!
Мен кўрсатдим шеъримнинг шу илк нусхасида
Жаҳон арзандаси, қисмат эркатойини,
Ки ўтказар мудом ҳордиқ дамларини у
Гўзал машғулотлар, нафис эрмаклар билан.
Тафсилотга тушмай, эркин этарак парвоз,
Менинг илҳом-истеъдодим чарх уриб, чексиз
Саҳифалар денгизида югурар равон,
Фараз заҳри билан зарра заҳарланмас у,
Шу учиш, шу ҳаракатда ҳаттоки вергул
Жасур бургут бўлиб худди кўкка талпинар
Ва кўздан ҳам ғойиб бўлар.

Р а с с о м

Тушунолмадим.

Ш о и р

Ҳозир англатаман. Мана, кўриб турибсиз,
Бойлик - бисотлари турли-туман инсонлар,
Ақл-идроқда ҳам турфа-пучак, нодонлар,
Ҳам зийраклар, ҳам қаҳрга минганлар бари
Тимон хизматига бирдек ошиқар қандоқ?
Унинг давлати зўр, унда бойлик беҳисоб,
У самимий, очиқ чеҳра ва олийжаноб.
Ҳаммани жазб этар унда ана шу нарса,
Айёр, хушомадгўйдан то Апемантгача.

Ҳеч кимсани ҳуш кўрмайди баттол Алемант,
Ҳатто ўзига ҳам душман, лекин ўша ҳам
Тимон эшигида доим меҳрга тўлар,
Унинг табассумини бир иқбол деб билар.

Р а с с о м

Мен уларнинг суҳбатини эшитганим бор.

Ш о и р

Хуллас: менинг тасвиримда баледа бир тепа,
Тепада - тахт, тахтада эса - Қисмат, Фортуна.
Тахт пойида жамулжамдир турфа халойиқ,
Турли хислат, турли насаб, турли рутбада.
Улар бари шу муборак заминда яшаб,
Фақат юксалишни, баледа пояни ўйлар.
Илоҳага кўз тикканлар ичида биров
Тимонга ўхшайди... Уни имлаб Фартуна
Ошпоқ, қордек қўли билан, ёнига чорлар,
Бундоқ меҳру муруватнинг шарофатидан
Рақиблар ҳам унга шу дам қул бўлиб қолар...

Р а с с о м

Ажаб яхши топилибди! Тасаввуримда
Чизилади дарҳол: тепа, тахт ва Фартуна,
Ва меҳрга ноил бўлган анави инсон,
Тикка ёнбагирдан бахту иқболи томон
Пешвоз чиқиб боради у, бошини бир оз
Эгиб олган, чиқиш жила қулай, бўлсин деб.
Бу - менинг ҳам санъатимга яроқли сюжет.

Ш о и р

Хўп, мен давом этай... Қани, тагин эшитинг:
Унга тенг бўлганлар, ҳатто ундан баледа
Елиб-югуришар энди унинг ортидан.
Унинг уйида ҳам ҳозир-нозир туришар,
Қулоғига ажиб меҳру садоқат билан
Шивирлашар тинмай, энди улар наздида
Илоҳийдир ҳатто унинг узангиси ҳам.
У - танларга жондир...

Р а с с о м

Хўш, хўш, ундан кейин-чи?

Ш о и р

Ҳавойи у Қисмат аммо айнаб ногаҳон,
Пастга томон итаради эркатоийни.
Боягина тирмашганча, унинг изидан
Тўрт оёқлаб, судралишиб келаётганлар
Қуласин, деб унга дарҳол бўшатишар йўл,
Ҳеч ким уни тутиб қолмас.

Р а с с о м

Бу - таниш савдо...
Мен неча бир расмларни аташим мумкин,
Ки уларда Қисматнинг шум кирдикорлари
Бундан ҳам тиниқроқ қилиб тасвир этилар.
Аммо яхши эслатибсиз Тимонга буни,
Улуғ, асл инсонларнинг ҳалокатлари
Олчоқ бадаларга ажиб томоша бўлар.

Карнайлар чалинади. Тимон киради ва ҳамма билан хушнуд,
самимий саломлашади. Вентидийдан келган чопар унга яқинла-
шиб, арзи-ҳол этади; Луцилий ва бошқа хизматкорлар Тимонга
эргашадилар.

Т и м о н

У ҳали ҳам зиндондами?

Ч о п а р

Ҳа, шундоқ, хўжам.
Унинг қарзи бор-йўғи беш тилло, холос.
Бироқ, тўлай билмас, даъвогарлари - йиртқич.
У бош эгиб, сиздан шундоқ этади ўтинч:
Мактуб ёзиб, уни халос этсангиз... Йўқса -
Ўлди, деяверинг.

Т и м о н

Олийжаноб Вентидий!
Ҳаммасини бажараман: мен ўз дўстимни

Ташлаб кўярмидим ташвиш-фалокат ичра.
У менга яқиндир, ёрдам беришга лойиқ.
Мадад керак экан, унга кўлим тутаман,
Қарзин тўлаб, ҳибсдан ҳам халос этаман.

Ч о п а р

Хўжам, сиздан у миннатдор бўлур умрбод.

Т и м о н

Унга саломим айт! Ҳозир пул жўнатаман.
У зиндондан чиқиб, тўғри қошимга келсин;
Жафокашни фақат бир бор кўллашинг бекор,
Келажақда уни яна кўлламоқ даркор.
Хайр.

Ч о п а р

Бегим, Худо доим хайрингиз берсин.

Афиналик чол киради.

А ф и н а л и к ч о л

Тимон, сенга арзим бор.

Т и м о н

Хўш, лаббай, оқсоқол?

А ф и н а л и к ч о л

Хизматкоринг борми магар Луцилий деган?

Т и м о н

Бор. Хўш, нима эди?

А ф и н а л и к ч о л

Меҳру шафқатли Тимон,
Айт, у бунда ҳозир бўлсин.

Т и м о н

Луцилий - ҳозир!

Луцилий яқинлашади.

Луцилий

Мен ҳозирман, ҳазратимга меңдан не лозим?

Афиналик чол

Мана шу хизматкор, сенинг одаминг, Тимон,
Кечалари қатнаб қолди менинг уйимга.
Умр бўйи бойлик-бисот йиғдим, давлатим
Куёвликка муносиб бир ворисга лойиқ,
Аммо хизматкорга эмас.

Тимон

Хўш-хўш, кейин-чи?

Афиналик чол

Бисотимда ёлғиз битга қизим бор, холос,
Ўлар бўлсам, бор бойлигим ўшанга қолар.
У гўзалдир ҳам шу кунда бўй етиб қолди.
Мен ақчамни аямадим, тарбия бердим -
Нафис бир тарбия. Энди ушбу одаминг
Қиз бошини айлангирар. Сен унга буюр,
Токи остонамга минбаъд қадам қўймасин.
Бу борада мен у билан гаплашиб кўрдим,
Аммо бари зое кетди.

Тимон

У - ҳалол одам.

Афиналик чол

Бас, қизимни унутсин у. Ахир ҳалоллик
Ўз-ўзига бир мукофот кабидир, лекин
Қизимни ҳам унга қўшиб олиш шартмикин?

Тимон

Қизинг уни севадимми?

Афиналик чол

Нега севмасин?
У ёш, ахир. Тажрибадан яхши биламиз:
Ёшлик - бебошлиқдир.

Т и м о н

(Луцилийга)

Сен ҳам севасан уни?

Л у ц и л и й

Шундоқ, хўжам, у ҳам мени севади.

А ф и н а л и к ч о л

Агар

Менинг розилигим олмай турмуш қуришса,
Тангриларга онг ичаман, бор давлатимни
Бир гадога топшираман, аммо қизимга
Бир чақа ҳам қолдирмайман.

Т и м о н

Агарда қизинг

Ўз тенгига чиқса, унда қанча берардинг!

А ф и н а л и к ч о л

Уч тилло, бераман, лекин вафотимдан сўнг
Бутун молу мулким унинг измига ўтар.

Т и м о н

Кўздан бери менга хизмат қилар Луцилий,
Кифоядир мен озгина ҳаракат этсам,
У бахтли бўлади, яна этилуր бажо
Унинг қаршисида менинг инсоний бурчим.
Сен қизингни Луцилийга узат, мен унга
Қизингга сен қанча берсанг, шунча бераман -
Қарабсанки, тенг-баравар бўлишар улар.

А ф и н а л и к ч о л

Валинеъмат, номусингга қасам ичгил сен,
Никоҳига ола берсин қизимни кейин.

Т и м о н

(Унга қўлини чўзиб)

Менинг қўлим ва номусим сўзимга кафил.

Л у ц и л и й

Чин юракдан ташаккурлар айтаман, бегим!
Бундан буён бисотимда нима орттирсам,
Сизникидир.

Афиналик чол ва Луцилий кетишади.

Ш о и р

Ўтинаман, қабул қилингиз
Камтарин меҳнатим, эзгу тилакларимни.

Т и м о н

Ташаккур. Биз гаплашамиз кейин бафуржа,
Кетиб қолманг.. - Сизда нима янгилик, дўстим?

Р а с с о м

Расм. Ўтинаман, бегим, қабул қилингиз.

Т и м о н

Расм дедингизми? Ғоят хурсандман. Ахир,
Портретлар - худди тирик одамлар демак.
Бенумуслик уя қуриб инсон қалбига,
Уни аъмол - ҳаракатга солгандан буён
Инсонликка белги - фақат ташқи қиёфа;
Биз ўшани расмларда кўрамиз бешак.
Меҳнатингиз қадрлайман, эъзоз этаман.
Келаверинг, сизга доим эшигим очиқ,
Бетакалуф.

Р а с с о м

Ярлақасин сизни Худолар!

Т и м о н

Ҳозирча хайр. Аммо лекин тушлиқда бутун
Бирга бўлинг, жаноблар.

(Заргарга)

Ҳа, гавҳарингизни
Билимдонлар баҳолашди роса.

З а р г а р

Наҳотки -
Камситишди?

Т и м о н

Йўқ, мақташди! Агар қиймати
Белгиланса эди ўша таърифлар билан,
Уни сотиб олиб, бешак синар эдим мен.

З а р г а р

Қийматидан баланд эмас баҳоси унинг,
Нарса баҳосини аммо оширар соҳиб.
Гар гавҳарни қўлларига тақсалар бегим,
Шубҳасизки, ошар эди унинг баҳоси.

Т и м о н

Сиз устимдан куляпсиз.

С а в д о г а р

Хўжам, ишонинг,
Ҳамма шундоқ дейди.

Т и м о н

Қаранг, ким келяпти!
Истайсизми сизни бошлаб сўкишларини?
Апемант киради.

З а р г а р

У сизни ҳам аямайди.

С а в д о г а р

Ҳа, у бешафқат.

Т и м о н

Салом сенга, назокатли дўстим Апемант.

А п е м а н т

Саломингни, дўстим, асраб-авайлаб тургил,
То мен бир оз назокатли бўлмагунимча.

Назокатли бўлолмасман, сен ўзинга ит,
Бу аблаҳлар эса ҳалол бўлмагунича.

Т и м о н

Нега аблаҳ дейсан? Ахир, танитайсан-ку.

А п е м а н т

Улар афиналик эмасми?

Т и м о н

Афиналик.

А п е м а н т

Унда айтганимга пушаймон эмасман.

З а р г а р

Мени танийсанми, Алемант?

А п е м а н т

Сени танишимни биласан, кимлигингни айтдим-ку.

Т и м о н

Сен мағрурсан, Алемант.

А п е м а н т

Ҳаммадан ҳам Тимонга ўхшамаганим учун мағрурман.

Т и м о н

Йўл бўлсин?

А п е м а н т

Афиналик муҳтарам бир зотнинг миясини қоқиб,
қўлига берсам дейман.

Т и м о н

Бу қилмишинг учун қонун сени ўлимга буюради.

А п е м а н т

Амримаҳол бўлган бир иш учун қонун ўлимга буюрса,
сен ҳақсан.

Т и м о н

Бу расм сенга маъқулми, Апемант?

А п е м а н т

Безиён бўлгани учун маъқул.

Т и м о н

Хўш, рассомига қойил эмасмисан?

А п е м а н т.

Рассомни яратган устаси бундан ҳам фаранг, гарчи қилган иши ифлос бўлса ҳам...

Р а с с о м

Сен кўшпаксан!

А п е м а н т

Онанг қавмидан бўламан: мен кўшпак бўлсам, онанг ким бўлади?

Т и м о н

Мен билан тушлик қиласанми, Апемант?

А п е м а н т

Йўқ, мен амалдорларни емайман.

Т и м о н

Баракалла, йўқса хонимларимиздан балога қолардинг.

А п е м а н т

Амалдорларни ўшалар ейди, шунинг учун қоринлари қашпайиб юради.

Т и м о н

Шундай бўлмағур сўзни оғзингга олдинг-а!

А п е м а н т

Ола қол, уни меҳнатинг эвазига сенга бердим.

Т и м о н

Мана бу олмос сенга ёқадими, Апемант?

А п е м а н т

Менга кўпроқ ҳалоллик ёқади, аммо унинг қиймати инсон учун - сариқ чақа.

Т и м о н

Сенингча, бу олмоснинг баҳоси қанча?

А п е м а н т

Ўйлашга ҳам арзимайди... Хўш, сен нима дейсан, шоир?

Ш о и р

Хўш, сен нима дейсан, файласуф?

А п е м а н т

Ёлгон айтасан.

Ш о и р

Файласуф эмасмисан?

А п е м а н т

Файласуфман.

Ш о и р

Демак, айтганим чин.

А п е м а н т

Сен шоир эмасмисан?

Ш о и р

Шоирман.

А п е м а н т

Демак, айтганинг ёлгон. Сўнги асарингга бир назар сол, сен унда Тимонни муносиб зот, деб таърифлагансан.

Ш о и р

Бу ёлгон эмас, у - чиндан ҳам муносиб инсон.

А п е м а н т

Ҳа, у сенга, сенинг меҳнатингга ҳақ тўлаши учун муносиб. Хушомадни хуш кўрувчи киши хушомадгўйга муносиб бўлади. О, фалак, мен агар амалдор бўлсайдим....

Т и м о н

Унда не қилардинг, Апемант?

А п е м а н т

Ҳозир не қилсам, шуни: амалдорни жинимдан ҳам багтар ёмон кўрардим, ундан жирканардим.

Т и м о н

Йўғ-ей? Ўз-ўзингдан жирканармидинг?

А п е м а н т

Ҳа.

Т и м о н

Нега ахир?

А п е м а н т

Амалдор бўлиб, қаҳру ғазабимни йўқотиб қўйганим учун. (Савдогарга) Менга қара, сен савдогар эмасмисан?

С а в д о г а р

Ҳа, Апемант.

А п е м а н т

Худолар ўлдирмаса, савдо ўлдирсин сени.

С а в д о г а р

Мени савдо ўлдирса, демак, Худоларнинг хоҳиши шу бўлади.

А п е м а н т

Савдо - сен учун Худо, ўша Худойинг сени ўлдиради!
Карнайлар чалинади. Хизматкор киради.

Т и м о н

Ким бу карнай чалаётган?

Х и з м а т к о р

Алкивиад ташриф буюрди, йигирматача улфати унга ҳамроҳ.

Т и м о н

Уларни қаршилаб, бу ёққа бошлаб келинглар.

Бир неча хизматкор чиқади.

(Рассомга)

Кетиб қолманг, овқатланинг биз билан бирга,
Миннатдорлигимни ҳали билдирганим йўқ,
Тушликни қилайлик, кейин расм кўрамиз.

(Меҳмонларга)

Дўстлар, хуш келибсиз.

Алкивиад улфатлари билан киради.

Салом, қани марҳабо!

А п е м а н т

Хўш, хўш... Кошки шу хушбичим оёқлар бари
Қингир-қийшиқ тортиб, қуриб-қовжираб қолса.
Бу ширинсўз муттаҳамлар меҳрдан маҳрум,
Аммо қандай назокатли тутишар ўзни!
Менинг назаримда, бутун инсон уруғи
Айнаб, маймун уруғига айланиб қолмиш.

А л к и в и а д

Сизни шундай соғиндимки, азизим Тимон,
Тўёлмайман юзингизга боқиб.

Т и м о н

Марҳабо!

Мана, биргадирмиз, энди фурсатимизни
Бағишлайлик ажиб, турфа ишларга. Юринг!

Апемантдан бўлак ҳамма кетади. Иккита амалдор киради.

Б и р и н ч и а м а л д о р

Соат неча бўлди, Апемант?

А п е м а н т

Худди ҳалол бўлиш соати.

Б и р и н ч и а м а л д о р

Ҳалол бўлиш учун ҳамма вақт ҳам ярайверади.

А п е м а н т

Аммо сенинг ишинг чатоқ, сен вақтингни ўтказиб қўйддинг.

И к к и н ч и а м а л д о р

Сен Тимоннинг зиёфатига борасанми?

А п е м а н т

Бораман, таом муттаҳамларни қандай шишириб, ша-
роб нодонларни қанчалар кўпчителишини бир кўриб
қўймоқчиман.

И к к и н ч и а м а л д о р

Хўш, саломат бўл, саломат бўл!

А п е м а н т

Сен аҳмоқсан, негаки менга икка карра соғлиқ тиладинг.

И қ к и н ч и а м а л д о р

Хўш, нима бўпти, Апемант?

А п е м а н т

Биттасини ўзинга асараб қўй, мен сенга соғлиқ тила-
майман.

Б и р и н ч и а м а л д о р

Ундоқ бўлса, бўғилиб ўл!

А п е м а н т

Йўқ, бу тилагингни адо этолмайман. Буни дўстингдан
сўрай қол.

И к к и н ч и а м а л д о р

Йўқол, ёвуз кўшпак! Йўқса улоқтираман...

А п е м а н т

Кўшпак қочиб қолур эшак туёфингиздан...

(Кетагу.)

Б и р и н ч и а м а л д о р

Кўрдингми, ҳеч хуш кўрмайди инсон зотини!
Тотинсакми, дейман, Тимон саховатидан?
Таърифларга сизмас унинг меҳмондўстлиги.

И к к и н ч и а м а л д о р

Ҳа, у ғоят саховатли. Олтин Тангриси
Плутос қул бўлса арзир Тимонимизга.
Бир хизматта етти карра мукофот берар,
Бир совғага бағишлагай юз карра эҳсон.

Б и р и н ч и а м а л д о р

Ҳали шундоқ олийжаноб қалб эгасини
Учратмадим.

И к к и н ч и а м а л д о р

Ярлақасин Тангрилар уни!
Кирамизми?

Б и р и н ч и а м а л д о р

Кирамиз. Хўп, қани, сиз бошланг...

Кетишади.

Иккинчи саҳна

Ўша жой. Тимон уйида катта зал. Катта столда дастурхон муҳайё, Флавий ва ўзга хизматкорлар унинг аторофида парвона.

Тимон, Алкивиад, амалдорлар, сенаторлар, Вентидий ва унинг хизматкорлари киришади. Ҳаммадан орқада — норози қиёфада

А п е м а н т.

В е н т и д и й

Дўстим Тимон! Худоларнинг хоҳиши экан,
Улар отам етган ёшни ҳисобга олиб,
Уни қақришди, хуллас, вафот этди у.
Менга талайгина бойлик қолдирди мерос.
Ёдимдадир мудом ҳиммат-марҳаматингиз,
Бутун ташаккурлар айтиб, қайтармоқчиман
Икки карра ортиғи-ла ўша қарзимни,
Сиз туфайли озодликда юрибман, ахир.

Т и м о н

Олийжаноб Вентидий, қўй бу гапларингни!
Сенга бўлган меҳримни кўп тутмагил арзон!
Бу пулларни берган эдим сенга совға деб,
Кимки берган нарсасини қайтиб оларкан,
У ўзини, берганман, деб ҳисоб этолмас.
Ҳа, айрим бир подшоларда шундай қоида -
Ҳукм сурган эса, такрор этмайлик уни!
Ҳокимият деган нарса оқлар хатони.

В е н т и д и й

О, чин олийжаноб инсон!

Т и м о н

Азиз дўстларим,
Сохталик ва лоқайдликни бекитмоқ учун
Чиқаришган назокат деб қонун-қоида.

Аmmo сохта такаллуфот ҳали ўзини
Аён этмай туриб, дарҳол чекар пушаймон,
Пушаймонки, ўзни этмоқ керак намоён.
Бироқ чин, самимий дўстлик ҳукмрон ерда
Такаллуфга ўрин бўлмас. Қани, ўлтиринг!
Биродарлар, бебаҳосиз, агар билсангиз,
Менга менинг давлатимдан.

Ҳамма ўтиради.

Б и р и н ч и а м а л д о р

Иқрор бўлдик, биз...

А п е м а н т

Оҳ-ҳо! Иқрор бўлишганмиш! У ҳолда нечун
Сизни осишмабди?

Т и м о н

Э-ҳа, сенми, Апемант!
Хуш келибсан!

А п е м а н т

Бу гапларни мендан кутмагил.
Остонангга оёқ қўйдим, токи тилагим -
Мени қувиб ҳайдагайсан.

Т и м о н

Мунча қўполсан!
Фақат кўринишинг инсон! Сенга чиндан ҳам
Таъна-дашном лойиқ - Ахир, маълум, жаноблар,
Ira furor brevis est - деган мақол бор.*
Бас, Апемант юрар доим жаҳлга миниб,
Шунинг учун унга бошқа дастурхон лозим,
У даврани хуш кўрмайди, жамоат унга
Тамом бегонадир.

А п е м а н т

Йўқ, мен шунда қоламан,
Сенинг ушбу таклифингга аччиқма-аччиқ.

* Жаҳл — қисқа жинниликдир. (Лат.)

Аммо шуни айтиб қўяй, ҳамма эшитсин,
Мен келганман бунда сизни кузатмоқ учун.

Т и м о н

Менга бунинг аҳамияти йўқ, сен афиналиксан, вассалом. Марҳамат қилавер. Мен зўрлик билан офзингга бирор нима тиқиб қўйишларини истамасдим. Лекин лоақал ана шу тушлик таом унингни ўчириб турсин дейман.

А п е м а н т

Таомингга тупураман, мен бўкиб ейман,
Вақтни ўтказмайман сенга хушомад билан.
О, Худолар! Давра олиб, Тимонни ерлар,
У бўлса кўрмайди! Мана, очкўз оломон
Таом емайди, йўқ, Тимон қонини сўрар.
У тентак бўлса-чи, ўзи ичинг, деб қистар,
Бир-бирига ишонишар шундоқ, ҳайронман!
Ҳар битга меҳмонга атаб пичоқ қўйишар,
Бу иш сариштадан эмас, яна хатарли -
Бунга доир мисоллар оз эмас. Ана у,
Уй эгаси билан ёндош ўлтирган киши
Гарчи унинг нонини еб, шаробин ичар.
Лекин қулай қилса, унга қадайди ханжар.
Бу ҳаммага аён гап. Мен кибор бўлсайдим,
Давраларда ичмас эдим, ахир биттаси
Томофингга ханжар тортиб қўйиши мумкин.
Тинч-осойиш ичай деса агар амалдор,
Давраларда совутини ечмасиң зинҳор.

Т и м о н

Дўстларим, сиз учун! Шундоқ айланасига
Сипқорилсин коса!

И к к и н ч и а м а л д о р

Уни бизга жўнатынг,
Бу ёққа, азизим Тимон!

А п е м а н т

Унга жўнатынг!

Вой, муттаҳам! Жўнатишга уқувинг баланд.
Қўрқаманки, сипқорилган бу қадаҳлардан
Соғлом эмас, касал бўлиб қоласан, Тимон.
Менинг ичимлигим эса гоятда заиф,
Қабоҳатга бошлай олмас. Ахир, сув ичиб,
Бирор киши ботган эмас балчиққа ҳали.
Таомим ҳам ўхшаб кетар ичимлигимга.
Мен фалакка сиринаман, ахир кўпинча
Худоларни унутамиз зиёфатларда.

(Дуо ўқийди.)

Худолар, мен пулни севмайман,
Сиздан битта тилак тилайман -
Аҳмоқ қилиб қўймангиз яна,
Токи қасам ва тилхатларга
Ёки саёқ фоҳишаларга,
Ёки ухлаб ётган итларга,
Ё зиндончи айтган сўзларга,
Ё фалокат чоғи дўстларга,
Ишонувчан овсар бўлмайин.
Омин! Гуноҳ этсин бадавлат,
Бизга эса шовла ҳам овқат...
Илоҳи, соғ-саломат бўлгайсан, Адемант.

(Еб-ичади.)

Т и м о н

Ҳойнаҳой, қалбинг ҳозир жанг майдонидадир, Алкивиад?

А л к и в и а д

Менинг қалбим ҳамшиша сенинг хизматингга тайёр, Тимон.

Т и м о н

Сенга, албатта, дўстлар тушлигидан ҳам душманлар но-
нуштаси афзал бўлса керак?

А л к и в и а д

Қони оққан душмандан ҳам мазалироқ таом бўлмас. Мен энг
азиз дўстимга ана шу таомдан татиб кўриш насиб этсин, дейман.

А п е м а н т

Унда тилагим шуки, ана шу хушомадгўйларнинг барчаси сенинг душманингга айланиб қолишсин. Сен уларни ўлдир-да, татиб кўришни менга таклиф эт.

Б и р и н ч и а м а л д о р

Эҳ, Тимон, кошкийди қалбларимизни бир карра си-наб кўрсанг ва биз юрак садоқатимизни жиндак бўлса-да сенга изҳор этолсак, ўзимизни бағоят бахтиёр санардик. Бу - биз учун эзгу бир орзу.

Т и м о н

Азиз дўстларим, шубҳа йўқки, қачонлардир менга қўл-қанот бўлишингизни Худолар ўзи амр этган. Йўқса, дўстлар деб аталармидингиз! Қалбимнинг бир парчаси бўлмаганингизда, кўп минглаб инсонлар ичида, дўстларим, деган гўзал номга мушарраф бўлармидингиз? Мен сизларга ишонаман! Камтарлик сизни камсухан қилиб қўйган кезларда ҳам мен кўп марталаб сиз тўғрингизда ўз-ўзимга арзи-қол этганман. О, Худолар! - деганман. - Эҳтиёжингиз тушмаса, дўстларга нечук зарурат қолади? Сира мадад сўрамасак, улар энг бефойда кишилар бўлиб қолишади. Улар ғилофга солиб, деворга осилган, ўз оҳангини ўзи учун асрагувчи ажойиб чолғу асбобларига ўхшаб қолишади. Эҳ, мен сизга янада яқинроқ бўлиш учун бор давлатимдан маҳрум бўлиб қолишни неча марталаб орзу қилганман! Биз дунёга яхшилик қилиш учун келганмиз. Бас, дўстларимиз давлати бизники бўлмай, кимники бўлсин? О, кўплаб инсонлар худди оға-инилардек бир-бирларининг бойлик-бисотларидан бемалол баҳраманд бўлишларини билиш - нақадар ширин тасалли! Шуни ўйлаганда, қувончларга тўласан киши, лекин қувонч ҳислари шу ондаёқ меҳр ёшлари билан алмашинади. Сезаманки, кўз ёшларимни ортиқ тутиб туролмайман. Ожизлигимга узр сўрайман, дўстларим... Сизнинг соғлигингиз учун!

А п е м а н т

Йиғлаяпсан сен уларни ичирмоқ учун.

И к к и н ч и м е җ м о н

Ҳа, шундоқ кўз ўнгимизда қувонч туғилди,
Кейин чақалоққа ўхшаб йиғлаб юборди...

А п е м а н т

Хо-хо-хо-хо!.. Ҳаромидир аммо бу бола.

У ч и н ч и м е җ м о н

Дўстим Тимон, юрагимни сув қилдинг, инон.

А п е м а н т

Сув қилиш ҳам гапми?

Карнайлар чалинади.

Т и м о н

Карнай? Қаранг, нима гап?

Хизматкорлар киради.

Х и з м а т к о р

Хўжам, айтишга изн беринг, бир неча хонимлар ҳузурингизга киришга ижозат сўрашяпти.

Т и м о н

Хонимлар? Уларга не керак?

, Х и з м а т к о р ,

Хўжам, улар билан бир чопар келган, ўз истақларини улар ўша чопар орқали айтишмоқчи.

Т и м о н

Ўтинаман, айт, ичкари киришсин.

Купидон киради.

К у п и д о н

Салом сенга, муҳтарам зот, салом сизга ҳам Унинг неъматини баҳам кўраётганлар.

Тимон, бешта туйғу бутун қошинга келди
Сенга олқиш айтиб, сени ҳукмдор билиб:
Эшитиш ва ҳидлаш, сезиш, маза ва лаззат.
Улар тўйиб қониқишган бу зиёфатта,
Лекин менга ҳамроҳ бўлиб келишди бутун,
Сен уларни яна татиб кўрмоғинг учун.

Т и м о н

Мен хурсандман. Бажони дил қабул қиламиз,
Ҳой, музика янграйверсин.

Б и р и н ч и м е х м о н

Эҳ, Тимон, Тимон!
Қаранг, ҳамма қандай сени севади жондан!

Купидон кетади ва ниқоб кийиб, амазонка қиёфасига кирган
хонимлар билан қайтиб киради. Уларнинг қўлларида турли-
туман созлар, улар музика чалиб, рақс тушадилар.

А п е м а н т

Кўрдингизми! Ана галва! Шаталоқ отиб
Югуришар хотинлар нақ ақлдан озиб!
Тумтароқ ва ҳашаматли бу ҳаёт тарзи
Менинг камтар турмушимга қиёс этилса -
Жинниликдир. Биз кўпинча кўнгилхуши деб
Банд бўламиз не бемаъни машмашаларга.
Ким зиёфат этса, унга қуллуқ қиламиз,
Қаригандан кейин ҳасад, аламга тўлиб,
Ичирди, деб қоралаймиз ҳотамтойни.
Разолатга ботмаган, ё разолат сари
Бошқаларни бошламаган инсон бормикан?
Ва дўстлари солган овир жароҳатларни,
Қани, айтинг, қабрга ким олиб кетмаган?
Кўрқаманки, бу тойчоқлар мени тоғташар.
Хуллас, шомга оғар экан умринг қуёши,
Эшикларни ёпишади қаршингда шошиб.

Меҳмонлар ўринларидан туриб, хушомадлар билан Тимонни ўраб
олишади. Унга меҳр-муҳаббатларини кўрсатиш учун амазонкалар
билан жуфт-жуфт бўлиб, гобой садолари остида рақсга тушишади.

Т и м о н

Севинч, сурур, келтирдингиз бизга, санамлар,
Базмимизни безатдингиз, зиёфатимиз
Назаримда тўқис эмас эди у қадар,
Аммо ташрифингиз билан бўлди мунаввар,
Адосига етди менинг ниятим аъло,
Бунинг учун, санамларим, сизга тасанно.

Б и р и н ч и х о н и м

Тимон, бизни ҳаддан зиёд эркалатдингиз.

А п е м а н т

Бу таажжуб, негаки, ҳар бирингиз - бир халта ахлат,
киши ҳазиллашишга ҳам ҳазар қилади.

Т и м о н

(Хонимларга)

Қани, ўтинг энди, сизни дастурхон кутар,
Ўтинаман, уйингиздек яйраб ўлтиринг.

Б а р ч а х о н и м л а р

Чин юракдан миннатдормиз, хўжам.

Купидон ва хонимлар кетишади.

Т и м о н

Флавий!

• Ф л а в и й

Лаббай, хўжам.

Т и м о н

Сандиқчани келтир!

Ф л а в и й

Хўп, ҳозир!

(Четра)

Мана энди гавҳарларин улаша бошлар...
Эътирозни ҳуш кўрмайди, бўлмаса-чи мен

Ҳаммасини айтар эдим... Аммо, айтаман!
Бор бисотин совургандан кейин ўксинар,
Нега менга айтмадинг, дер, лекин кеч бўлар,
Саховатинг орқасида кўзи йўқ, илло,
Шунинг учун бор нарсадан бўлув мосуво.

(Кетагу.)

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Хизматкорларимиз қани?

Х и з м а т к о р

Шундамиз, хўжам.

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Тулпорларни олиб кириш.

Флавий сандиқчани олиб киради.

Т и м о н

Азиз дўстларим,
Бир-икки сўз тағин...

(Меҳмонлардан бирига)

Менга қаранг, азизим,
Мендан сизга совға бўлсин мана шу гавҳар,
Ўтинаман, қабул қилиш ва тақиб юринг,
Назокатли дўстим.

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Аммо шусиз ҳам роса
Қаршингизда мен қарздорман.

Ҳ а м м а

Биз ҳам қарздормиз.
Хизматкор киради.

Х и з м а т к о р

Сенаторлар сизга ташриф этишди, хўжам;
Отдан тушиб, келишмоқда улар бу ёққа!

Т и м о н

Ташрифлари бош устига, таклиф қил!

Ф л а в и й

Бегим,

Мени бир зум эшитсангиз. Ишонинг, сўзим
Сизга ғоят алоқадор...

Т и м о н

"Ғоят" дейсанми?

Хўп, кейин айтасан. Ҳозир бош-қош бўлгин,
Меҳмонларни ҳурмат билан кутиб олишсин.

Ф л а в и й

(Четга)

Ҳайронман, бу ишни қандоқ бажарсам экан.

Иккинчи хизматкор киради.

И к к и н ч и х и з м а т к о р

Изн беринг, хўжам, сизга баён этайин, -
Луцилий бир нишона деб муҳаббатидан
Тўртта учқур бедов инъом айлади сизга,
Кумуш эгар-жабдуқ билан.

Т и м о н

Қабул қиламан

Бажони дил. Ҳой, қаранглар, инъом берувчи
Катта эҳсон олиб қайтсин.

Учинчи хизматкор киради.

Хўш, нима гап?

У ч и н ч и х и з м а т к о р

Менинг хўжам, олийжаноб Лукулл сизни эртага овга
таклиф қилади ва сизга қўш гала този тақдим этади.

Т и м о н

Жоним билан бораман. Ҳой, қабул қилингиз
Тозиларни ва Лукуллга эҳсон берингиз.

Ф л а в и й

(Четга)

Нима билан тугайди бу? Меҳмонларни у
Қабул қилиб, эҳсонларга кўминг, деб айтар.
Аммо сандиқлари бўм-бўш. Ўйлаб қарамас,
Ҳамёнида яна қанча ақчаси қолмиш?
Мен бор гапни айтай десам, оғиз очирмас,
Унинг қалби бамисоли юпун бир гадо,
Тилагини бажаришга етмайди қурби.
Ваъдалари маблагидан неча бор устун,
Энди бажарилур фақат қарз эвазига.
У ўзини қарздор санар ҳамма олдида.
Шундоқ соҳибҳимматдирки, ҳиммати учун
Энди товон тўлайди у. Бутун ер-мулки
Гаровга қўйилди. Кошки, жавоб берсайди,
Хизматидан бўшасайдим мен тинчлик билан.
Йўқ... У мени ҳайдаб солар. Ахир кимда ким
Қучар экан дўст-душманнинг фарқига бормай,
Охир-оқибатда бир кун ҳоли бўлар вой,
Мен Тимонга ачинаман, қайғу чекаман.

(Кетагу.)

Т и м о н

Ўзингизни пастга урманг. Фазилатингиз
Менга аён. Ўтинаман, қабул қилингиз.
Меҳримдан бир нишона, деб ушбу ҳадяни.

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Ташаккурлар айтиб, уни қабул қиламан.

У ч и н ч и м е ҳ м о н

У - ҳиммату саховатнинг тирик тимсоли.

Т и м о н

(Учинчи меҳмонга)

Ҳа, ёдимга тушди: дўстим, тўриқ отимга
Боққандингиз тунов куни маҳлиё бўлиб.
У - сизники, ўтинаман, марҳамат қилинг.

У ч и н ч и м е ҳ м о н

Қўйсангиз-чи! Бу келмаган хаёлимга ҳам!

Т и м о н

Мен биламан тажрибамдан, одатда киши
Ўзи ёқтирган нарсасини мақтар, ишонинг.
Мен дўстларим муҳаббатин ўлчаيمان доим
Ўзимдаги муҳаббатнинг салмоғи билан.
Азизларим, эҳтимолки бир кун сизларга
Ёрдам сўраб арз этарман мен ҳам.

Б а р ч а м е ҳ м о н л а р

Кошкийди!

Т и м о н

Ўз уйимда сизни кўриш билан хурсандман,
Сизга берган совгаларим бунинг олдида
Айтишга ҳам арзимайди. Қўлимдан келса,
Тиним билмай, бутун-бутун подшоликларни
Тарқатардим дўстларимга, улфатларимга.
Алкивиад, сен жангчисан, демак, қашшоқсан;
Сенга инъом-эҳсон бериш савоб, негаким,
Сен ўликлар орасида яшайсан, даланг -
Жанг майдони.

А л к и в и а д

Балли, Тимон, у - тақир майдон.

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Қаршингизда бениҳоя қарздормиз...

Т и м о н

Мен ҳам.

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Ва содиқмиз сизга.

Т и м о н

Мен ҳам сизга содиқман
Қани, кўпроқ шам келтиринг, шам!

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Бегим, сизга
Бойлик ва бахт, шуҳрат ҳамроҳ бўлсин ҳамиша!

Т и м о н

Сизни деб яшайман...

Апемант ва Тимондан бўлак ҳамма кетади.

А п е м а н т

Ажаб, галвани қаранг!
Қанча бўкилган тиз, қанча эгилган елка!
Ҳайф эмасми шунча инъом-эҳсон уларга?
Дўстлик ахлатларга тўлмиш. Қасам ичаман -
Хушомадгўйларга тўғри оёқ не ҳожат!
Соддадиллар эса ёлғиз бир таъзим учун
Бойлигини инъом этар.

Т и м о н

Эҳ, сен Апемант,
Биласанми, шу заҳарли тилинг бўлмаса,
Бошқача бир муомала этардим сенга.

А п е м а н т

Йўқ, менга ҳеч нарса керакмас. Мен ўзимни сотиб олиш-
ларига йўл қўйсам, сени ким сўқади ва сен гуноҳ устига
гуноҳ орттираверасан. Шу қадар саховатлисанки, Тимон,
ҳадемай ўзингни ҳам гаровга қўйиб, инъом этиб юборма-
санг эди деб қўрқаман. Бу базмлар, бу шовқин-суронлар,
бу пучак дабдабалар нега керак?

Т и м о н

Сен яна таъна-дашном ёғдирадиган бўлсанг, мен эшит-
майман. Хайр, соғ бўл, менинг эшигимга бошқа бир хир-
гойи билан кел.

А п е м а н т

Шунақами? Эшитишни истамайсан? Хўш,
Унда бекитаман сенга само эшитгин.
Одамларга тушунмайман, одамлар нечун
Ҳақиқатни сўзлар бўлсанг, тоқатлари тоқ,
Аммо хушомадга жон деб солишар қулоқ?

Кетишади.

ИККИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Ўша жой. Сенаторлардан бирининг уйидаги хона. Қўлида
қоғоз кўтариб, с е н а т о р киради.

С е н а т о р

Варрондан нақ беш минг сўм қарз. Исидордан у
Ўн минг олган, мендан олган қарзи қўшилса,
Ропша-роса йигирма беш мингдан иборат.
Телбаларча совуришни қўймас у лекин,
Тез орада хонавайрон бўлиши тайин.
Ақча керак бўлиб қолса менга мабодо,
Гадо итин ўғирласам, кейин Тимонга
Уни тортиқ этсам, тамом, кифоя, менга
Итим туваверар ақча устига ақча.
Ё отингни сотмоқчисан, яхшироғини
Олиш ниятингдир, уни Тимонга тутқиз,
Эвазига бирор нима сўрама аммо,
Қарабсанки, бедов тулпор сенга муҳайё.
Дарвозабон тутмайди у дарвозасида -
Жарчи турар табассум-ла қачон қарасанг,
Ичкарига таклиф этиб ўтган-қайтганни.
Йўқ, бу маъқул ишмас. Бундоқ ўйлаб кўрилса,
Бу узоққа чўзилмайди. Кафис, қайдасан?

Кафис киради.

К а ф и с

Не истайсиз, амрингизга ҳозирман, хўжам?

С е н а т о р

Чакмонингни кийиб, дарҳол Тимонга югур:
Қатъий туриб талаб қил, у қарзни қайтарсин.
Баҳоналарига қулоқ осма, қаттиқ тур,
"Хўжайинга мендан салом етказил" деса,
Унга айтким, бениҳоя танг аҳволдаман,
Агар қарзни қайтармаса, ишларим чатоқ.
Тўлов муддатлари ўтиб бўлди тамоман,
Нақдинамни расво қилдим унга ишониб,
Мен севаман уни, ҳурмат қиламан, бироқ
Бўйним синдирмайман унинг жинжалоғи деб.
Пуч, ҳавойи ваъда эмас, фақат нақд тўлов
Мени қутқазади. Дарҳол ҳузурига бор.
Қатъий вазоҳат-ла ундан қарзни талаб қил.
Қўрқаманки, товус янглиғ яшнаган Тимон
Патларини бир-бир юлиб олишгандан сўнг
Ўхшаб қолар бедаво бир олашақшаққа.
Қани, югур.

К а ф и с

Югурдим.

С е н а т о р

Ҳой, шошма, сабр қил,
Тилхатларни олиб кет! Қарз муддатларини
Неча кунга кечиктирган бўлса, ёзиб қўй.

К а ф и с

Бўлти, хўжам.

С е н а т о р

Қани энди тезроқ бора қол.
Кетишади.

Иккинчи саҳна

Тимон уйида зал. Қўлида бир даста ҳисоб-китоб қоғозлари билан Флавий киради.

Ф л а в и й

Ўзини тиёлмайди, меъёр нима, билмайди!
Худди жинни дейсан! Пулни ўнги-сўлига
Аямасдан сочар, ҳисоб-китоб қилмайди,
Сарфу харажати худди дарёдек тошар!
У бўлса-чи, кўришни ҳам истамас ҳатто,
Қандай кетиб борар қўлдан молу дунёси.
Нима билан тугайди бу? Дунёда бундоқ
Нодон учрамаса керак ва ҳақиқатким,
Шундоқ бир оқкўнги яна учрамас мутлоқ.
Нима қилмоқ керак? Тимон мени тингламас -
Бошидаги фалокатни пайқамагунча.
Йўқ, у овдан қайтсин, тамом, чидамайман, бас,
Мен бор гапни унга рўйи рост айтиб бераман...
Ҳайҳот! Ҳайҳот! Ҳайҳот!

Кафис ва Исидор ҳамда Варроннинг хизматкорлари киришади.

К а ф и с

Салом, Варрон! Сен ҳам пулга келдингми?

В а р р о н н и н г х и з м а т к о р и

Балли,

Сен ҳам пулга келгандирсан?

К а ф и с

Шундоқ - Исидор,

Сен-чи?

И с и д о р н и н г х и з м а т к о р л а р и

Мен ҳам.

К а ф и с

Тўлашсайди кошки.

В а р р о н н и н г х и з м а т к о р и
Даргумон.

К а ф и с

Мана, хўжайиннинг ўзи.

Тимон, Алкивиад, амаддорлар ва бошқалар киришади.

Т и м о н

Марҳаматли Алкивиад, тушликни қилиб,
Яна овга ошиқамиз, дўстим.

Кафис унга яқинлашади.

Хўш, хизмат?

К а ф и с

Мана, барча қарзларингиз рўйхати, бегим.

Т и м о н

Қарзларимнинг? Қаерликсан?

К а ф и с

Афиналикман.

Т и м о н

Бошқарувчим ҳаммасини тўлайди сенга;
Бор, ўшанга учраш.

К а ф и с

Роса бир ойдан буён
У алдайди мени, нуқул ваъда беради.
Хўжайиним ҳозир пулга жудаям муҳтож,
Шунинг учун у сўрайди жанобингиздан
Қарзни дарҳол қайтаришни.

Т и м о н

Марҳамат, дўстим,
Сен эртага ҳузуримга вақтлироқ келгин.

К а ф и с

Лекин, хўжам...

Т и м о н

Ўзни қандай тутишни ҳам бил.

В а р р о н х и з м а т к о р и

Мен Варрондан келдим, хўжам...

И с и д о р х и з м а т к о р и

Мен Исидордан,

Қарзни даврров қайтаришни сўраб қолди у...

К а ф и с

Бегим, билсайдингиз менинг хўжам нақадар

Танг аҳволда...

В а р р о н х и з м а т к о р и

Жаноблари, агар билсангиз,

Олти ҳафта ўтди тўлов муддатингиздан.

Вақт дегани...

И с и д о р х и з м а т к о р и

Жаноблари, бошқарувчингиз

Эшигидан неча марта ҳайдади мени,

Бугун сизга учрашишни буюрди хўжам.

Т и м о н

Шошманг, нафасимни ростлай...

(Меҳмонларга)

Азиз дўстларим,

Сиз ичкари кира тулинг, ҳозир бораман.

(Флавийга)

Қани, бери кел-чи. Айтгил, бу қандай савдо?

Нега мени тўрт тарафдан ўрашиб бундоқ,

Ўз вақтида тўланмаган қай бир қарзларни

Тўлашимни сурбетларча талаб қилишиб,

Обрўйимни тўкишмоқда?

Ф л а в и й

(Хизматкорларга)

Хўш, азаматлар,
Кўряпсиз, ҳозир бунинг мавруди эмас;
Сабр қилиб туринг энди тушлик ўтгунча.
Мен унгача хўжайинга тушунтираман
Нега шунча кечиктирдик тўловимизни.

Т и м о н

Шундоқ бўлсин. Айт, яхшилаб меҳмон қилишсин
Буларни, сўнг гаплашамиз.

Тимон кетади.

Ф л а в и й

Ортимдан юринг.

Апеманг ва масхарабоз киришади.

К а ф и с

(Хизматкорларга)

Ҳой, шошманглар! Мана, масхарабоз билан Апеманг
келяпти, бир майнавозчилик қилмаймизми?

В а р р о н х и з м а т к о р и

Жин урсин уни, итдек қопади.

И с и д о р х и з м а т к о р и

Вабо кўтарсин у кўшакни!

В а р р о н х и з м а т к о р и

(Масхарабозга)

Аҳволинг қалай, аҳмоқ?

А п е м а н т

Сен ўз соянг билан гаплашяпсан шекилли?

В а р р о н х и з м а т к о р и
Ҳар ҳолда сен билан гаплашмаяпман.

А п е м а н т
Албатта-да, ўз-ўзинг билан гаплашяпсан.
(Масхарабозга)

Қани, кетдик бу ердан!

И с и д о р х и з м а т к о р и
(Варрон хизматкорига)
Мана, тап-тайёр аҳмоқ бўлдинг-қўйдинг.

А п е м а н т
Аҳмоқ бўлганинг рост, аммо қўйганингча йўқ.

К а ф и с
Аҳмоқ деб кимни айтяпсан?

А п е м а н т
Ким сўраётган бўлса, ўшани. Эҳ, сиз, бекорчи бадбахтлар,
судхўр малайлари! Тилла билан эҳтиёж ўртасидаги даллалар!

Б а р ч а х и з м а т к о р л а р
Биз киммиз, Апемант?

А п е м а н т
Эшшаксиз!

Х и з м а т к о р л а р
Нега энди?

А п е м а н т
Негаки, кимлигингизни ўзингиз ҳам билмайсиз ва буни
мендан сўрайсиз. Масхарабоз, сен булар билан бир гапла-
шиб қўй.

М а с х а р а б о з
Аҳволингиз нечук, жаноблар?

Хизматкорлар

Ташаккур, аъло, марҳаматли масхарабоз. Ойим беканг не билан машғул?

Масхарабоз

У сиздақа жўжахўрозларни куйдириб, патини юлиш учун сув қайнатяпти. Мен сизни "Коринф"да кўришни истардим.

Апемант

Баракалла! Ташаккур!

Маҳрам киради.

Масхарабоз

Қаранглар, ойим беканинг маҳрами келяпти.

Маҳрам

(Масхарабозга)

Хўш, қалайсан, саркарда! Оқиллар даврасида нима қилиб турибсан? Аҳволинг нечук, Апемант?

Апемант

Қўлимда хивичим бўлса, бошлаб бир таъзирингни берардим.

Маҳрам

Ўтинаман. Апемант, бу хатлардаги адресларни ўқиб бер, қайси бири қимга эканлигини бўлолмаяпман.

Апемант

Ўқишни билмайсанми?

Маҳрам

Йўқ.

Апемант

Бундан чиқди, сени оссалар, илмга зиён етмас экан. Мана бу мактуб Тимонга, буниси Алкивиадга. Қани, уларнинг олдига тезроқ жўнаб қол! Бедаво бўлиб тузилгансан, қўшмачи бўлиб ўласан.

М а ҳ р а м

Сен эса кўппак бўлиб турилгансан, итдек очингдан ўла-сан! Жавоб бермай қўя қол, мен кетдим.

(Кетагу).

А п е м а н т

Сен эсанг, Худолар марҳаматидан мосуво бўласан... Масхарабоз, мен сен билан Тимонникига бормайман.

М а с х а р а б о з

Мени шунда қолдирмоқчимисан?

А п е м а н т

Ҳа, агар Тимон уйида бўлса.

(Хизматкорларга.)

Сиз уч судхўрнинг хизматкорларисиз, шунақами?

Х и з м а т к о р л а р

Шундоқ, аммо улар бизга хизматкор бўлишса, ёмон бўлмасди.

А п е м а н т

Кошкийди... Жаллод ўғрига хизмат этганидек, улар сизга хизмат қилишса.

М а с х а р а б о з

Сиз уч судхўрга малайсиз-а?

Х и з м а т к о р л а р

Топдинг, масхарабоз.

М а с х а р а б о з

Менингча, бирор судхўр йўқки, хизматида масхарабоз сақламаса. Менинг ойимбекам ҳам ана шу тоифадан, мен унинг масхарабозиман. Одамлар хўжайинларингдан қарз олгани келишганда, маъюс бўлиб келиб, хурсанд бўлиб кетишади. Менинг ойимбекам эшигига эса, улар хурсанд бўлиб келиб келиб, маъюс бўлиб чиқишади. Биласизми, нега?

В а р р о н х и з м а т к о р и

Сабабини мен айтишим мумкин.

А п е м а н т

Айта қол, токи сени ҳам хотинбоз ва муттаҳамлар сафига қўшиб қўййлик, аммо бундан обрўйинг тушиб қолмайди.

В а р р о н х и з м а т к о р и

Айт-чи, масхарабоз, хотинбоз дегани нима ўзи?

М а с х а р а б о з

У яхши кўйлак кийган масхарабоз, сенга бир оз ўхшаб кетади. У арвоқ. Гоҳ амалдор, гоҳ адвокат, гоҳ эса фалсафий бисотидан бўлак бир жуфт ўз тошига эга бўлган донишманд. Кўпинча рицарь қиёфасига киради, хуллас, бу рўё уч ёшдан саксон ёшгача бўлган барча инсонлар сувратига кириб, шу ёрув дунёда тенгираб юргани-юрган.

В а р р о н х и з м а т к о р и

Жилла аҳмоқ эмассан.

М а с х а р а б о з

Сенга ўхшаб жила оқил ҳам эмасман. Сенга менинг аҳмоқлигим қадар ақл етишмайди, холос.

· А п е м а н т ·

Бу Апемантчасига жавоб бўлди.

Ҳ а м м а

Йўл бўшатинг, йўл бўшатинг, жаноб Тимон келяпти!

Тимон ва Флавий қайтиб киришади.

А п е м а н т

Юр, масхарабоз, кетдик.

М а с х а р а б о з

Мен ўйнашлар, ворислар ва хотинлар изидан эргашмайман. Аммо гоҳида файласуфларга эргашаман.

(Алемант билан бирга кетади.)

Ф л а в и й

(Хизматкорларга)

Боринглар, кейин гаплашамиз.

Хизматкорлар кетишади.

Т и м о н

Мен ҳайронман. Нега энди бор ҳақиқатни
Менга очиб сўзламадинг аввал. Мен ахир
Сарфу харажатни бир оз камайтирадим.

Ф л а в и й

Мен неча бор айтмоқ бўлиб овиз жуфтладим,
Аммо мени эшитишни истамадингиз...

Т и м о н

Ёлгон! Маврудини топиб сўзламагансан,
Кайфиятим нохуш маҳал урингансан ё,
Энди бўлса, оқламоқчи бўласан ўзни.

Ф л а в и й

Марҳаматли хўжам, ахир, неча бир карра
Шундоқ олдингизга қўйдим ҳисоб-китобни,
Сиз бир қиё боқмай, уни нари сурдингиз.
Сен ҳалолсан, ишонаман сенга, деддингиз,
Сиз ҳар сафар арзимаган бир совға учун
Юз бор қимматбаҳо эҳсон берар экансиз,
Қанча афсус чекиб, қанча кўз ёши тўқдим.
Тўғри, мен гоҳида хизмат бурчимни буздим,
Маблагингиз совурманг, деб этдим илтижо,
Даромад камайиб, қарзнинг кўпайганини
Мен ҳар сафар сизга рўй-рост айтмоқчи бўлсам,
Жавобига оғир таъна-дашном эшитдим.
Мурувватли хўжам, гарчи кечдир ва лекин,

Билишингиз керак, ҳозир бор бисотингиз
Қарзингизнинг ярмини ҳам қоплай олмагай.

Т и м о н

Унда бутун ерларимни сотишга буюр.

Ф л а в и й

Гаровга қўйилган улар аллақачонлар
Ва бир қисми қўлдан кетган. Қолган ҳиссаси
Қарзни қайтаришни ҳозир талаб қилишиб,
Келаётганларга балки этмас кифоя...
Улар орқасидан яна бошқаси келар.
Хўжам, не қиламиз? Энди қандай яшаймиз?
Қандай қилиб бу қарзлардан халос бўламиз?

Т и м о н

Бу нимаси, худди Лакедемонга қадар
Чўзилгандир ерларим!

Ф л а в и й

О, шавкатли бегим,
Дунё дегани ҳам ёлғиз, биргина товуш!
Ушани ҳам бир нафасда инъом этсангиз,
Жудо бўлиш қийин эмас ахир.

Т и м о н

Ҳақлисан.

Ф л а в и й

Агар шубҳа айласангиз ҳалоллигимга,
Иш юритиш уқувимга ишонмасангиз,
Айтинг, энг қаттиққўл, холис кишилар келсин,
Мени тафтиш этиб кўрсин. Худолар шоҳид -
Бекорчи бир оломонга тўлиб уйимиз,
Ертўлалар мусалласдан бўм-бўш қоларкан,
Ётоқларнинг барчасида чироқлар ёниб,
Тўлар экан ёввойи, маст қийқириқ билан,
Мен-чи, товуқ катагига урардим ўзни
Ва кўз ёши тўкар эдим.

Т и м о н

Ўтинаман, бас.

Ф л а в и й

О, Худолар, дердим, қандай саховатли у!
Бир кечада бунда жоҳил, масхарабозлар
Йўқ қилишди шунча бойлик, нозу неъматни!
Бас, Тимонга улар энди бермас эканми
Қалби, боши, қиличи ва куч-қувватини?
Мурувватли, олийжаноб, суюк Тимонга,
Худди подшоларга монанд буюк Тимонга?
Хушомадни қайта сотиб олмоқлик маҳол,
Ҳайҳот, у бир тутун каби таралур дарҳол.
Зиёфатдан келган шуҳрат умри боқиймас!
У баҳорда ёққан қордек эриб битар, бас.

Т и м о н

Менга шунча ваъз-насиҳат ўқидинг, етар!
Бироқ билким, сохталикдан менда йўқ асар.
Мен бир телбадирман, аммо-лекин бегараз,
Хўш, сен нега йиғлаяпсан? Наҳот, мен учун
Дўст-оғайни топилмайди, дея ўйласанг?
Хотиржам бўл. Дўстлик сидку садоқатини
Ва дўстларим юрагини синов қилиб, бас,
Пул сўрасам бўлди, ишон, иш кўчар осон,
Худди сенга, сўзла, дея амр этгандай,
Одамлар ва бойликлари измимга ўтар.

Ф л а в и й

Эҳ, кошкийди ушалса шу умидларингиз!

Т и м о н

Мен эҳтиёж ичра қолдим - бу ҳам бир омад!
Дўстларимни синайман. Ҳа, кўрасан, мана,
Бойликларим хусусида хатойинг нима...
Дўстлар - менинг бойлигимдир! Ҳой, унда ким бор?
Фламиний! Келаверинг ҳамма! Сервилий!
Фламиний, Сервилий ва бошқа хизматкорлар киришади.

С е р в и л и й

Лаббай, хўжам...

Т и м о н

Мен сизларни битти-биттадан жўнатаман...

Сен Луцийга бор, сен эса Лукуллга, мен у билан бугун ов қилдим... Сен Семпронийга югур. Айтингизким, мен уларга суйнаман ва шароит мени қарз сўраб, уларга му-рожаат этишга мажбур қилганидан хурсандман. Уларга айтинг, менга эллик тилло ақча зарур.

Ф л а м и н и й

Бажону дил бажарамиз!

Ф л а в и й

(Четга)

Ҳмм... Луций, Лукулл...

Т и м о н

(Бошқа хизматкорларга)

Сенаторларга бор. Ахир, ватан олдида
Хизматларим оз эмасдир. Бас, шунинг учун
Жиндек эътиборга менинг ҳақ-ҳуқуқим бор.
Борил ва улардан менга минг тилло сўра.

Ф л а в и й

Изн беринг, бу одатий ҳамда қулай деб,
Мен улардан бошламоққа айладим журъат -
Номингизни гаров қўйиб, ақча сўрадим,
Улар эса бош чайқашди бунга жавобан,
Қушпа-қуруқ қайтиб келдим даргоҳларидан.

Т и м о н

Мумкинми бу? А, наҳотки, рост бўлса шу гап?

Ф л а в и й

Улар менга бир оғиздан маълум қилишди,
Ҳозир аҳволлари тангдир... пул йўқ... Ўзлари

Ўз хоҳишларини адо этишга ожиз...
Хафа бўлса арзир... ахир, сиз муҳтарам зот...
Улар истар эдиларки... Улар билмаслар...
Сиз ҳам хато қилгандирсиз... Учрайди гоҳо,
Олийжаноб кишилар ҳам адашар йўлдан...
Сизга омад тилайдилар... Чекишар афсус....
Жуда муҳим ишлар бизни кутмоқдадир, деб
Кейин машғул бўлишдилар ўша ишларга.
Қовоқ солиб боқишлар ва маънодан маҳрум
Узқ-юлуқ сўзлар, унсиз имо-ишора
Мени шундоқ муз қотириб қўйдики, ҳатто
Тилдан қолдим.

Т и м о н

Худоларга солдим уларни!
Сен, Флавий, куйинма. У қарияларда
Суяк суриб келаётган иллат - нонкўрлик!
Қуюқлашиб, анча совуб қолган қонлари
Аранг оқиб турар кекса томирларида.
Танларида ҳарорат ҳам пасайиб кетган.
Шунинг учун заҳардирлар. Киши қабрга
Қанча яқинлашса, шунча бўлармиш дағал
Ва паришон...

(Хизматкорлардан бирига)

Сен Вентидий ҳузурига бор!

(Флавийга)

Ўтинаман, хафа бўлма, азиз Флавий!
Сен ҳалолсан, менга беҳад садоқатлисан,
Ишон, сенда айб йўқ. Ҳа, шу яқин орада
Отасини кўмиб, мерос олди Вентидий.
Фалокатга дучор бўлиб, зиндонга тушиб,
Ҳатто дўстлари ҳам ундан юз ўтирганда
Мен берган беш тилло билан топмишди нажот,
Саломимни еткиз, кейин унга айттилким,
Зиммамизга тушган ғоят мушкул зарурат
Сабаб бўлиб, эсга олдик ўша ақчани.
Сўнг пулларни олиб, ҳозир қарзни қайтар, деб
Қистаётган кишиларга тарқат уларни...

Заволимга йўл қўйишар дўстларим деб то,
Гапирма ва хаёлингга келтирма асло.

Ф л а в и й

Нима дердим, кимки чиндан соҳиб саховат,
Унга ҳамма сахий бўлиб кўринар фақат.

Кетишади.

УЧИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Л у к у л л уйида бир зал.

Фламиний куғиб турибди. Унинг олдида хизматкор чиқади.

Х и з м а т к о р. Мен хўжайинга айтдим, у ҳозир
чиқади.

Ф л а м и н и й. Раҳмат, ошнам.

Лукулл киради.

Х и з м а т к о р. Мана, хўжайин ҳам чиқиб қолди.

Л у к у л л (*Четга*) Тимоннинг хизматкори-ку. Ишон-
чим комилки, у бирорта совға олиб келган. Омадни қаранг,
бугун тушимга кумуш тос билан кумуш қумфон кирган
эди. (*Баланг овозда*) Салом, Фламиний. Камоли эҳтиром
билан салом дейман, сенга, Фламиний! (Хизматкорга)
Шароб келтир.

‘ Хизматкор кетади. ‘

Хўш, саховатли хўжайининг ва ҳукмдоринг, олийжа-
ноб, олийҳиммат, мўътабар афиналик Тимоннинг аҳволи
нечук?

Ф л а м и н и й

У соғ-саломат, бегим.

Л у к у л л

Чакмонинг остида нимани бекитиб турибсан, азиз Фла-
миний?

Ф л а м и н и й

Буми, бўм-бўш қутича. Хўжайинимнинг топшириғига мувофиқ буни тўлдириб беришингизни ўтиниб сўрайман. Хўжайинимга эллик тилло жуда зарур бўлиб қолди. Хўжайиним жанобларидан ана шу маблағни қарзга олиш учун мени юборди, у ҳозироқ ёрдам қўлини чўзишингизга зарра шубҳа қилмайди.

Л у к у л л

Хўш-хўш-хўш... "Зарра шубҳа қилмайди" дейсанми? Ҳайҳот, у олийҳиммат инсон? Олийжаноб инсон, аммо беҳад тўкин-сочин яшайди. Кўп марталаб бу ҳақда унга айтганман. Сарф-харажатни камайтир, деб айтиш учун атай зиёфатига борардим. Лекин у кенгашларимга қулоқ осмади, ташрифларим зое кетди. Ҳар тўқисда бир айб, деганларидек, унинг қусури - ҳотамтойлик. Мен неча марталаб унга айтганман, аммо сўзим ерда қолди...

Хизматкор шароб кўтариб киради.

Х и з м а т к о р

Марҳамат қилсинлар, бегим, мана шароб.

Л у к у л л

Фламиний, мен сени ҳамиша ақлли одам, деб билардим. Сенинг совлигинг учун!

Ф л а м и н и й

Ташаккур, бегим.

Л у к у л л

Тан бериб айтаманки - ақлинг ўткир, шароитга қараб иш тута оласан. Фурдат қулай келганда, фойдаланиб қоласан. Бу яхши хислат. (*Хизматкорга*) Сен чиқиб тур.

Хизматкор чиқади.

Яқинроқ кел, содиқ Фламиний. Хўжайининг - саховатли одам, аммо сен, гарчи эшигимга пул сўраб келган бўлсанг ҳам, яхши биласанки, ҳозир фақат соф дўстлик

йўлига, орқа-ўнгига қарамай, қарз бериш мавруди эмас. Мана бу уч тангани ол, бир ошначилик қил, кўзингни чирт юмгин-да, Тимонга мени учратмадим, деб айт. Хайр, саломат бўл.

Ф л а м и н и й

Мумкинмидир дунё шундай ўзгариб қолса,
Ўзгармасдан аввалгича қола берсак биз?

(Тангаларни ерга ташлайди)

Йўқол, ташвиш кони, ифлос, лаънати матоҳ,
Сени Худо деб билганнинг ҳузурига бор!..

Л у к у л л

Ҳали шунақами! Кўриб турибманки, хўжайинингга жудаям муносиб экансан.

Ф л а м и н и й

Истайманки, бу чақалар жаҳаннам ичра
Қизиб турган мис сўрига қўшилиб кетсин.
Сен бир ҳовуч кўмир бўлиб ёнгайсан унда,
Истайманки, бисотингда бўлган олтинлар
Эритилиб, қатлинг учун бир қурол бўлсин,
Ва бир йўла бўғзингга ҳам қуйилсин унда.
Сен дўстмисан? Дўст танида ярасан, холос.
Дўстлик қалби совуқ, яна заиф экан, ҳа,
Худди сутдек бир кечада ачиб қоларкан.
Эй Худойим! Сезаяшман, эшитиб буни,
Шўрлик Тимон нечук оғир аҳволга тушар.
О, ярамас бадбахт! Унинг жигилдонида
Тимон таомлари ҳали ҳазм бўлмаган.
Таом нечук ҳазм бўлсин, еганинг ўзи
Бошдан-оёқ заҳар бўлса. Ўша овқатлар
Илойим, келтирсин сенга касофат, бало.
Қутқармасин Тимон берган нозу неъматлар,
Сени ажал сари тезроқ бошласин улар!

Кетишади.

Иккинчи саҳна

Луций ва уч хорижий киради.

Луций

Ким? Тимонми? У менинг қадрдон дўстим ва бағоят олийжаноб инсон.

Биринчи хорижий

Унинг ўзи билан нотаниш эсак-да, бу жиҳатлари бизга маълум. Аммо одамлар оғзида дув-дув гап юрибди: Тимоннинг бахтиёр кунлари тутаб, дўстлари ундан юз ўттирганмиш.

Луций

Бекор гап, мен бунга сира ишонмайман. Тимон пулга зориқбди, деган тахмин ақлга сирмайди.

Иккинчи хорижий

Шундоқ бўлса ҳам ишонаверинг, яқинда унинг хизматкори Тимон учун қарз сўраб, Лукулл ҳузурига борибди. Борибди нимаси, хўжайиним пулга муҳтож, деб ялинб-ёлворибди, лекин барибир "йўқ" деган жавоб олиб, изига қайтибди.

Луций

Наҳотки!

Иккинчи хорижий

Ҳа, ишонаверинг, унга "йўқ" деган жавоб беришибди.

Луций

Ғалати гап! Тангрилар шоҳид, менга буни эшитиш ҳам ноқулай. Шундоқ олийжаноб кишига "йўқ" дейиш? Ҳа, Лукулл учун ор-номус - ариқ чақа. Иқрор бўлиб айтишим керакки, Тимондан мен олган майда-чуйдалар Лукулл олган ҳадялар олдида ҳеч нарсага арзимайди, аммо шунга қарамай, у Лукуллга эмас, менга мурожаат этганида борми, ундан бир неча тилло ақчамни аямасдим.

Сервилий киради.

С е р в и л и й. Хайриятки, Луцийни излаб топдим, изидан қува бориб, тинкам қуриди... (Луцийга). Муҳтарам жаноб...

Л у ц и й. Сени кўришимдан шодман, Сервилий! Энди - хайр! Менинг жонажон дўстим, сенинг муҳтарам ва олийжаноб хўжайинингга меңдан саломлар айт.

С е р в и л и й. Жаноблари арз этишга ижозат этсалар, хўжайиним топширдики...

Л у ц и й. А! Нима топширди? Мен шундоқ ҳам ундан қарздорман, у ҳамиша менга бирор нима топширади. Миннатдорлигимни қандай изҳор этишга ҳам ожизман. У ҳозир нима топширди?

С е р в и л и й. Бегим, у ҳозир ўз илтимосини сизга етказишни топширди. У зудлик билан бир оз ақча бериб туришингизни илтимос қилиб қолди.

Л у ц и л и й

Э, у ҳазиллашган; ахир, ақлга сифмас
Муҳтож бўлса бир неча минг тиллога Тимон!

С е р в и л и й

У озгина ақчага ҳам муҳтождир жуда,
Агар мажбур этмаганда оғир эҳтиёж,
Сиздан шунча ўтинч билан сўрамас эдим.

Л у ц и й

Чинданми, Сервилий?

С е р в и л и й

Жонимга онт ичаманки, айтганларим чин.

Л у ц и й. Мен, ҳайвон ўз олийжаноблигимни кўрсатишим мумкин бўлган худди шу тобда бор ақчамни сарфлаб қўйганимни қаранг! Омадим келмади-келмади! Куни кеча биттаси билан байлашиб қўйган эдим, энди ўша байни деб номуста қолиб ўлтираман! Сервилий, Худоларга онт ичиб айтаманки, Тимон илтимосини бажаришга ҳеч иложим йўқ. Эҳ, ҳайвонман, ҳайвон! Ишонасанми, ўзим

Тимондан қарз сўрайман, деб турувдим. Мана бу жаноблар сўзимни тасдиқлашлари мумкин. Аммо энди Афинанинг бор бойликлари эвазига ҳам ундан қарз сўрамайман. Мурувватли хўжайинингга мендан оташин салом айт. Илтимосини адо этолмаслигим учун мен тўғримда ёмон ўйларга бормас, деган умиддаман. Ҳа, тагин шуни ҳам қўшиб қўй. Қўшиб қўйки, шундоқ олийжаноб кишига хизмат қилолмаганим учун афсус-надоматлар чекаман. Азиз Сервиллий, битта ошначилик қил, айтганларимни битта қолдирмай Тимонга етказ.

С е р в и л и й. Хўп, етказаман.

Л у ц и й. Хотиржам бўл, Сервиллий, хизматларинг ерда қолмайди.

Сервиллий кетади.

Б и р и н ч и х о р и ж и й

Ҳа, чинданам чайқалибди чамамда Тимон,
Бир йиқилгач, яна қайта турмоғи гумон.

Луций кетади.

Б и р и н ч и х о р и ж и й

Кўряпсанми, Ҳостилий?

И к к и н ч и х о р и ж и й

Ҳа, кўриб турибман!

Б и р и н ч и х о р и ж и й

Мана, не дегани юксак, кибор доира!
Биласанми, хушомадгўй дегани унда
Битта ўйин билан машғул. Ахир Луцийга
Иккинчи бир ота эди бечора Тимон,
Қарзларини тўлар эди унинг ҳар қачон,
Ер-мулкани сақлашга ҳам мададкор эди.
Нимасини айтай, ҳатто малайларига
Тимон чўнтагидан етиб турарди ақча!
Ҳар гал шароб ичар экан Луций, муқаррар:
Тимон тақдим этган кумуш қадаҳни ўпар.

Энди оқибатни қара! Кўриб қўй, дўстим.
Қандай махлуқ бўлур нонкўр, ношукур банда!
Ҳозир Луций Тимонга йўқ деган нарсани
Гадога ҳам йўқ дейишга тортинар киши.

У ч и н ч и х о р и ж и й

Дину дийнатта хилоф унинг қилмиши.

Б и р и н ч и х о р и ж и й

Гар ўзимни айтар бўлсам: мен Тимон билан
Дастурхони атрофида ўлтирмаганман.
Саховатларига мени сира кўлмаган.
Ва ўзига сира яқин тутмаган мени.
Аммо унинг юксак руҳи ва ҳалоллиги,
Олийжаноблиги, соҳиб саховатлиги
Чин эҳтиром ҳисларини уйғотар менда.
Тимон менга мурожаат этсайди агар,
Бойлигимни нақ иккига бўлиб муқаррар,
Тортиқ этар эдим унга аъло ҳиссасин,
У мен учун шунча азиз. Аммо одамлар
Ҳамдардликни хотирга ҳам олишмас бугун,
Фараз, ҳисоб-китоб виждон амридан устун.
Кетишади.

У ч и н ч и с а ҳ н а

Ўша жой. Семпроний уйда ётоқ.
Семпроний билан Т и м о н х и з м а т к о р л а р и к и р а д и .

С е м п р о н и й

Келиб-келиб, нега мени ташвишга қўяр?
Нега энди мени, бироқ бошқаларнимас?
Юбориши мумкин эди Луцийга сени,
Ё, Лукуллга. Ё бўлмаса, мана Вентидий:
У бадавлат бўлиб қолди шу кунда: Тимон
Халос этган эди ахир уни турмадан.
Тимон қаршисида қарздор учаласи ҳам.

Тимон хизматкорлари

Эвоҳ, бегим, синаб кўрдик учаласин ҳам;
Сохта экан, миси чиқди, улардан сўраб,
"Йўқ" жавобин олиб бўлдик.

Семпроний

"Йўқ" дейишдим
Вентидий ва Лукулл? Улар "йўқ" дедими-а?
Кейин менга юбордим сени? Во ажаб!..
Бу жуда ҳам галати-ку. Бундан чиқди - мен
Унинг учун энг охирги паноҳ эканман?
Йўқ, хулоса шуки, мени хуш кўрмайди у!
Дўстлар табибларга монанд, уни уч карра
Муолажа этишмаган, улардан кейин
Нега энди муолажа этай уни мен?
У камситди мени! Ҳатто жаҳлим чиқарди!
Мен - тўртинчи ўриндаман! Бу қанақаси!
У шундай бир машаққатта дучор бўлсаю
Ёрдам сўраб, учрамаса аввало менга?
Ҳақиқатни айтар бўлсам агар, Тимондан
Мен биринчи бўлиб совға-инъом олганман;
Аммо унинг назарида пастдир баҳойим,
Шунинг учун навбат бермиш ҳаммадан кейин!
Истамайман, халойиққа калака бўлсам,
Истамайман, аҳмоқ, дея аталишни ҳам.
У биринчи бўлиб мендан сўраса борми,
Балки берар эдим унга уч карра ортиқ.
Менинг ҳам "йўқ" жавобимни ҳалигиларнинг
Жавобига қўшиб қўйгил. Қани, жўнаб қол,
Кимки камситаркан менинг шаънимни зарра,
Бир тийин ҳам ололмайди мендан. Бор, жўна!

(Кетагу.)

Хизматкор. Баракалла! Кўриниб турибдики, жаноблари пихини ёрган қаллоб эканлар! Йўқ, шайтон одамни риёкорликка ундаб, нима қилаётганини ўзи ҳам билмаган. Йўқса, ўз оёғига ўзи болта урармиди! Ишончим комилки, охир-оқибатда инсонларнинг пасткашлиги олдида шайтон маъсум бир фаришта бўлиб қолади. Бу амал-

дор ўз аблаҳлигини намоиш этиш учун не-не ҳунарларни ишга солмайди. У оташин тақводорлик ниқоби остида бутун бошлиқ давлатларнинг кулини кўкка совурган кишиларга ўхшаб, эзгулик ниқобини кийиб, ёвузлик қилади. Унинг сиёсий хайрихоҳлиги ҳам ана шу фазилатлари сирасига киради.

Хўжайиннинг энг охирги умид-илинжи
Мана шу зот эди. Энди Худолар қолди.
Дўстлар ғойиб бўлди. Шунча йиллардан буён
Қоровул ва қулфу калит билмаган эшик
Очиқ туравермас, маҳкам бекилар энди.
Бекилар ва хўжайинни яширар ортиқ,
Шундан бошқа йўл йўқ унга, ўзга чора йўқ.
Кимки бойлигини қўлда тутмаса асраб,
Уйда ўлтирар кейин эшикни қамаб.

(Кетагу.)

Тўртинчи саҳна

Ўша жой. Тимон уйда зал.

Варроннинг икки хизматкори ва Луцийнинг хизматкори киришади. Улар Тимоннинг чиқишини пойлаб кутиб турган Тит, Ҳортензий ва бошқа хизматкорлар билан учрашадилар.

Варроннинг биринчи хизматкори
Омонмисиз, Тит, Ҳортензий, салом, хуш кўрдик.

Тит

Салом, дўстим Варрон.

Ҳортензий

Луций, сен ҳам келдингми?
Учрашганимизни қаранг.

Луций хизматкори

Тўғри, менинча,
Ҳамма битта ният билан келган. Масалан,
Мен ақча деб келдим.

Т и т

Мен ҳам... Ва бошқалар ҳам....

Ф и л о т киради.

Ана, Филот дегани ҳам кўриниб қолди.

Ф и л о т

Салом!

Л у ц и й х и з м а т к о р и

Салом, айт-чи, соат неча бўлдикин?

Ф и л о т

Сал кам тўққиз.

Л у ц и й х и з м а т к о р и

Ажаб, дарров тўққиз бўлдимми?

Ф и л о т

Тимон ҳали чиқмадимми?

Л у ц и й х и з м а т к о р и

Йўқ.

Ф и л о т

Бу ғалати.

У қуёшдек еттидаёқ қалқар эди-ку.

Л у ц и й х и з м а т к о р и

Тўғри, лекин унинг куни қисқариб қолди,

Ҳавойининг умри ўхшар қуёшга, бу рост,

Аммо ботгач, у қайтадан бош кўтаролмас.

Қўрқаманки, ҳозир Тимон ҳамёнида - қиш;

Минг бор изла, бир чақа ҳам топишинг мушкул.

Ф и л о т

Қўрқаманки, сўзинг ҳақ.

Т и т

Ҳа, аммо галати:
Хўжайининг сени пулга юбордими?

Ҳ о р т е н з и й

Ҳа.

Т и т

Хўжайининг Тимон инъом этган гавҳарни
Тақадую яна ундан ақча сўрайди!

Ҳ о р т е н з и й

Менга бу ёқмайди...

Л у ц и й х и з м а т к о р и

Ахир, ўзинг ўйлаб кўр,
Неча карра харажатга қолмоқда Тимон,
Хўжайининг ҳады олган гавҳари учун
Яна товон сўрар ундан!

Ҳ о р т е н з и й

Бу тошпириқни
Адо этиш, билсанг, менга жуда ҳам жирканч!
Хўжайиним - бу нарсага Худолар шоҳид -
Унинг маблағидан қанча баҳраманд бўлган;
Мана, кўряпсан, энди нонкўрлик қилар -
Бу ўғрилиқдан ҳам баттар!

В а р р о н н и н г б и р и н ч и х и з м а т к о р и

Мен ҳозир ундан
Уч минг ундиришим даркор. Сен-чи?

Л у ц и й х и з м а т к о р и

Мен - беш минг.

В а р р о н н и н г б и р и н ч и х и з м а т к о р и

Ҳа, бу кўпроқ. Хўжайининг хўжайинимдан
Кўра кўпроқ улфатчилик қилган у билан.
Йўқса, тенг бўларди бугун даъволари ҳам.

Фламиний киради.

Т и т

Мана, Тимон хизматкорларидан бири.

Л у ц и й х и з м а т к о р и

Фламиний! Бир оғиз гап, оғайни! Марҳамат қилиб айт-чи, хўжайининг яқин орада чиқармикин?

Ф л а м и н и й

Йўқ, яқин орада чиқмайди.

Т и т

Биз уни кутиб турибмиз. Бир ошначилик қил, унга хабар бер.

Ф л а м и н и й

Айтишга ҳожат йўқ, ошиб-тошаётган ғайратингиз унга шундоғам маълум.

(Кетади.)

Чакмони билан юзини бекитиб Ф л а в и й киради.

Л у ц и й х и з м а т к о р и

Ким бўлдикин? Тимоннинг иш бошқарувчиси?
Не сабабдан у шу қадар ўраниб олмиш?
У булутдек эриб, ғойиб бўлар ҳадемай.
Ҳой, чақиринг уни, тезроқ чақиринг!

Т и т

Тўхтаг!
Қулоқ, солинг.

В а р р о н н и н г б и р и н ч и х и з м а т к о р и
Сабр қилинг, бир нафас шошманг!

Ф л а в и й

Хизмат, оғайнилар!

Т и т

Бегим, пул деб келганмиз.

Ф л а в и й

Эҳ, сиз кутган каби, шундоқ садоқат билан
Кутиб турса эди агар ақчаларимиз,
Биз безовта бўлмас эдик. Айтингиз, нечун
Хўжайинларингиз Тимон дастурхонидан
Еб турганда, тутқизмади қарз қоғозини?
Ўйнаб-кулиб, қарзларини тамом унутиб,
Ўлтиришган дамлар мечкай қоринлари-ла
Улуш олишганми, дейман, ўша қарзлардан?
Мени қўйинг, ўзингизни мунча хўрламанг,
Менга йўл бўшатинг. Бутун хўжайин билан
Биз етказиб бўлдик ишни ниҳоясига.
Сарфу зиёнларни тамом ҳисоблаб чиқдим,
Унинг ақчаси йўқ энди харажат учун.

Л у ц и й х и з м а т к о р и

Йўқ, бу жавоб ярамайди бизга.

Ф л а в и й

Ҳа, хуллас,
Ўзингиз ҳам ҳеч балого ярамайсиз, бас,
Хизмат қиляпсиз, ахир, ярамасларга.

Кетади.

В а р р о н н и н г б и р и н ч и х и з м а т к о р и

Нималар деб мингирлайди у собиқ бошқарувчи?

В а р р о н н и н г и к к и н ч и х и з м а т к о р и.

Э, сенга бари бир эмасми? У қашшоқ, демак, етарлича
жазосини олган. Осмондан қўли, ердан оёғи узилган ки-
шидек дадил гаплаша оладиган одам бормикин? Бундай-
лар муаззам саройларга қарши исён кўтаришдан ҳам тап
тортмайди.

Сервилий киради.

Т и т

Мана, Сервилий. Ниҳоят, оқилона бир жавоб олади-
ган бўлдик.

С е р в и л и й

Оғайнилар, ялинаман, бошқа бир гал келинлар, бу билан мени бениҳоя миннатдор қилган бўлур эдингиз. Жонимга онг ичиб айтаманки, хўжайинимнинг қаҳр-ғазаби ҳаддан ошган, у касал, у хонасидан чиқмайди.

Л у ц и й н и н г х и з м а т к о р и

Баъзилар соғ бўлса ҳамки, қамалиб олар,
Гар чиндан ҳам хасталаниб қолган бўлса у,
Яхшимасми қарзларини бир-бир тўласа
Ва йўлини осмон сари равон айласа.

С е р в и л и й

Ё Худолар!

Т и т

Бу жавобмас бизга!

Ф л а м и н и й

(Саҳна ортидан)

Сервилий!

Қаёқдасан, ёрдам бергил! - Хўжам, тинчланинг!

Қутурган қиёфада Тимон киради, унинг ортидан Фламиний.

Т и м о н

Нима! Эшикларим мени қўйишмайдими!
Мен ҳамиша озод эдим, энди бўлса-чи,
Уйим - менга душман, балки қоронғу зиндон.
Зиёфаттоҳ бўлган бу жой - шу ёруғ олам
Юрагимни исканжага олар беомон.

Л у ц и й х и з м а т к о р и

Тит, бошлай қол.

Т и т

Хўжам, мана, қарз қорозлари.

Луций хизматкори

Мана, менинг ҳам қоғозим.

Ҳортензий

Бегим, бир қаранг.

Варрон хизматкори

Мана бу - бизники, хўжам.

Филот

Мана, меники.

Тимон

Ҳа, сиз улар билан мени оёқдан чалинг!
Белимгача тикка чопинг.

Луций хизматкори

Шафқатли хўжам...

Тимон

Пул зарб қилинг юрагимни бурда-бурдалаб.

Тит

Менга беш минг...

Тимон

Томиримдан қонимни сўринг!

Луций хизматкори

Беш минг қирон....

Тимон

Беш минг қатра қон
Берай унинг эвазига. - Сенга? - Сенга-чи?

Варроннинг биринчи хизматкори
Аммо хўжам...

В а р р о н н и н г   и к к и н ч и   х и з м а т к о р и
Хўжам...

Т и м о н

Мени кесинг, парчаланг,
Фалак ўзи бошингизга ёғдирсин бало!

(Кетагу.)

Х о р т е н з и й

Чамамда, хўжайинларингиз энди ақчалари билан хайр-
хуш қилишса, ёмон бўлмасди. Қарздорки ақлдан озибди,
демак, у қарзлар ақлга сивадиган нарса эмас.

Кетишади.

Тимон ва Флавий кирадилар.

Т и м о н

Нақ бўғилиб ўлаёздим, оз қолди. Улар -
Қарз ундирувчилармас, гала шайтонлар!

Ф л а в и й

Бегим...

Т и м о н

(Ўйланиб)

Хўш-хўш, магар мана мундоқ қилинса...

Ф л а в и й

Хўжам...

Т и м о н

Ҳа, ҳа шундоқ қиламан мен энди. - Флавий!

Ф л а в и й

Шу ердан.

Т и м о н

Сен ҳозирсан одатдагидай.

Бориб, дўстларимни бир-бир бу ёққа чақир.
Келишсин. Лукуллни чақир, Луцийни чақир,
Чақир Семпронийни ҳам, бошқасини ҳам;
Аблаҳларни яна бир бор зиёфат қилай.

Ф л а в и й

Эвоҳ, хаёлингиз бир оз паришон, бегим,
Шунинг учун айқаш-уйқаш сўз айтмоқдасиз.
Меҳмон қилиш учун бизда пул қани, ҳатто,
Кичик дастурхонга етмас...

Т и м о н

Ишинг бўлмасин.
Бор дедимми, бор, вассалом, охирги марта
Сен у қарга-қузгунларга эшик очиб бер,
Қолганини ошпаз билан менга қўйиб бер.
Кетишади.

Бешинчи саҳна

Сенат зали.

Сенаторлар мажлис қилишяпти.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Сизни тўла қувватлайман, қонли қабоҳат
Рўй бермиш, у бунинг учун тайин ўлади!
Бундай ишда ножоиздир раҳм ила шафқат,
У гуноҳга гуноҳ қўшиб, кўпайтиради.

И к к и н ч и с е н а т о р

Тўғри-тўғри! У мутлақо жазога маҳкум!
Алкивиад хос маҳрамлари билан киради.

А л к и в и а д

Яшнаб, шону шарафларга буркансин сенат!

Б и р и н ч и с е н а т о р

Нима дейсан, тилагингни айт, Алкивиад?

А л к и в и а д

Мен сифиниб келган фақир аризачидек,
Қаршингизда бош эгаман, сўрайман шафқат.
Қонунларнинг фазилати раҳм, ҳамдардлик,
Судда шафқат билишмайди золимлар фақат.
Тақдир ила даврон менинг битта дўстимга
Тикка ҳужум қиламиш, дўстим жаҳлга миниб,
Жаҳл ичра қонуни ҳам унутиб қўймиш,
Ва бир жарга қуламишким, чиқолмас энди.
У бир инсон сифатида соҳиб фазилат
(Гуноҳини бир чеккага қўя турайлик),
Уни жинойтга элтган пасткашлик эмас,
Матонату мардлик билан ювди айбини.
У оташин, олийжаноб ғазабга тўлиб,
Душманига ҳужум қилган экан, сабабки,
Дўстимни у жуда қаттиқ ҳақорат қилган.
Лекин дўстим вазмин тутди ўзни бағоят
Ва жанг қилди душмани-ла яккама-якка.
Ғазабига эрк бермади жангда ҳам ҳатто,
Душмани-ла жанг қилмади, баҳс этди гўё.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Тубан кирдикорни бунда бўямоқ учун
Ҳамоқатта бориб етдинг, ўзинг беҳабар.
Айтган сўзларингдан асл ниятинг шуки,
Қотилликка қонуний бир тус бермоқчисан,
Тентакликни матонатта этгунг баробар.
Тентаклик бу - матонатнинг ҳароми ўли,
Ҳа, ҳароми боладир у, одамлар ичра
Жанжал, низо билан бирга таваллуд тошган.
Матонатли улким, аччиқ ҳақоратларга
Оқилона тоқат ила беролса бардош,
Ҳа, бу ўша эски нимдош кўйлагим дея
Ҳарқандайин дашномларга боқса бепарво,
Юрагига йўлатмаса озор, аламини
Ва ўзини мудом вазмин, совуққон тутса.
Алам ғазаб келтиради, ғазаб-қотиллик!
Демак, кимки ғазабига эрк бериб қўйиб,
Шунинг билан ҳаётига соларкан хатар,
У оқилмас, балки тайин аҳмоқ саналар.

А л к и в и а д

Лекин...

Б и р и н ч и с е н а т о р

Жиноятни бундай оқлашинг бекор;
Матонат қасосда эмас, сабру бардошда.

А л к и в и а д

Мени маъзур тутинг, азиз, муҳтарам зотлар,
Аскарча тўпори, содда сўзларим учун.
Душман таҳдид этар экан, чидаб турмасдан
Нега жангга отилишар одамлар унда?
Нега улар ютишмайди ранжу аламни,
Мана, кес, деб тутиб бермас ванимга бўйин?
Матонат - бардошда? Айтинг, жанг майдонида
Бизга нима қолар энди бу гапдан кейин?
Бас, биздан ҳам матонатли хотинларимиз:
Улар уйда ҳар нарсага этишар бардош.
Агар донишмандлик сабру бардошда эса,
Бундан чиқди, жасур экан эшак арслондан,
Кипанланган жиноятчи қозидан оқил.
Сенаторлар! Оламшаноҳ, улуғ оталар!
Сиздан меҳру шафқат лозим яқинингизга!
Киши сокин ва совуққон маҳалда бешак
Ҳазабини боса олур. Қотиллик - гуноҳ;
Ўзни ҳимоялаш - гуноҳ эмасдир аммо!
Тўғри, қаҳр-ҳазаб бизни номуста қўяр,
Аммо ҳазаб ичра сира ёнмаган ким бор!
Шундоқ ўйлаб қаранг унинг гуноҳини ҳам.

И к к и н ч и с е н а т о р

Сен бекорга сарфляяпсан вақтингни.

А л к и в и а д

Наҳот?

Ахир, унинг Византия, Лакедемонда
Кўрсатган ишлари, мардлик, жасорати-чи?
У жанговар хизматларни ким инкор қилар?
Унинг ҳаётига лойиқ товондир улар.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Хўш, сен нима демоқчисан?

А л к и в и а д

Ватани учун
Қилган хизматлари унинг оз эмас асло,
Не-не ёвуз душманларни тупроққа қорди.
Мардоналик кўрсатди у сўнги жангда ҳам
Ва душманга етказолди талай талафот...

И к к и н ч и с е н а т о р

Ҳа ўзига олди озмас, талай мукофот.
У - жанжалкаш. Иши доим - ишрат, разолат.
Унинг ақли, унинг мардлик - матонатини
Тошқин сувдек босиб кетар ана шу иллат.
Магар унинг бошқа айби бўлмаганда ҳам
Шу биргина айби етиб ортарди буткул,
Ки беомон жазоларга дучор бўлса ул!
Дарҳақиқат, ҳайвоний бир жазава билан
Қонунларни у неча бор топтаб ташлаган,
Хунрезлик ҳам қилган ҳатто. Хулласи калом,
Ишрат билан майхўрликка ботмиш у тамом.

Б и р и н ч и с е н а т о р

У ўлмоғи керак.

А л к и в и а д

Эвоҳ, беомон тақдир!
У ўлиши мумкин эди майдонда, ахир...
Баски, инобатта сира олмас экансиз -
Ҳолбуки у бўйнидаги гуноҳларини
Юва олур эди ёлғиз ўнг қўли билан.
Қарздор бўлиб қолмас эди биров олдида, -
Келинг, кўнглингизни бироз юмшатиш учун,
Мен ўтинай сиздан, унинг хизматларига
Сиз қўшимча қилинг менинг хизматларим ҳам.
Иккисини қўшинг. Баски, кекса кишилар

Кафолатни хуш кўришар, шунинг учун мен
Саркардалик номусимга қасам ичаман,
У қарзини тўла-тўкис тўлар, жаноблар.
Агар қонун ҳукм этса уни ўлимга -
У ўлимни жангда топсин. Ахир қон-қирон
Адолатли қозилардек жуда беомон.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Қонун юзасидан ҳукм қиламиз! Бас қил,
Ва бу ерни бўшатиб қўй. Агар бизга у
Яқин бир дўст ё биродар бўлганида ҳам,
Ҳукм чиқарамиз қонун буюрганидек,
Қон тўккани учун қони тўкилури бешак.

А л к и в и а д

Наҳот шундоқ қилсангиз? Йўқ! Сиздан сўрайман,
Ўйлаб қаранг, сиз ким билан гаплашмоқдасиз!

Б и р и н ч и с е н а т о р

Нима дединг!

А л к и в и а д

Эсга олинг, ахир, мен кимман?

У ч и н ч и с е н а т о р

Нима, нима?

А л к и в и а д

Қариликнинг касри туфайли,
Мени тамом унутгансиз шекилли, йўқса,
Рад жавобни олармидим шу илтимосга?
Сиз янгидан тирнадингиз яраларимни.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Сен қўзғатдинг баттар қаҳру ғазабимизни,
Бизда сўз оз, лекин амал, ҳаракат қатъий.
Афинадан бадарғасан энди умрбод.

А л к и в и а д

Мен? Бадарға бўлдимми ўз шаҳримдан? Ҳайҳот,
Ундан кўра, яхшимасми бадарға бўлса
Сизнинг кекса тўмтоқ ақлу фаросатингиз,
Шу сенатта тушаётган маломатингиз -
Порахўрлигингиз, улуғ зотлар.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Агарда

Шу икки кун орасида чиқиб кетмасанг,
Билиб қўйки, кутар яна беомон ҳукм.
Ҳа, анави ишни буткул тугатмоқ учун
Буюрамиз, қучар ҳозир дўстингни ўлим.

Сенаторлар кетишади.

А л к и в и а д

Умрингизни узун этсин Худолар, токим
Қуриб қолинг оқибатда қоқ суяк бўлиб,
Кўрган киши юз ўгирсин. Фазабим қайнар!
Мен душманлар ҳужумини қайтарган маҳал
Ақча санадингиз бунда очкўзлик билан.
Пулдингизни қарзга бериб, фойда олдингиз.
Менинг ортгирганим - ёлғиз жароҳатларим.
Мана, оқибатни кўргил, шу судхўр сенат
Жангчи ярасига нечук бойлади малҳам!
Мен қувгин қилиндим! Балли! Аммо хурсандман!
Фазабимни тўкиш учун баҳона тайёр.
Афинани балоларга этарман дучор.
Сенатдан норози жумла қўшинларни мен
Оёққа турғизиб, ўзим бошда тураман.
Зўравонларни калтаклаш - шарафдир зотан.
Биз, жангчилар ранжитгани кечирмаймиз, рост.
Худди Тангрилардек ундан олурмиз қасос.

(Кетагу.)

Олтинчи саҳна

Тимон уйида зиёфат. Музыка. Столда тузатилган дастурхонлар ёпиб қўйилган; улар атрофида меҳмонлар. Турли эшиклардан амалдорлар, сенаторлар ва бошқа таклиф этилганлар кириб келишади.

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Ассалому алайкум.

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Ва алайкум ассалом. Назаримда муҳтарам Тимон яқинда бизни бир синаб кўрмоқчи бўлди шекилли.

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Сиз билан учрашганимда шу гап менинг ҳам кўнглимдан кечди. Умид қиламанки, унинг ишлари у қадар ёмонмас.

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Янги зиёфатга қараганда, чаккимас.

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Мен ҳам шу фикрдаман. У мени астойдил таклиф қилди, бошда зарур ишларим ошиб-тошиб ётгани учун рози бўлмадим. Аммо у қистайвергач, рози бўлишдан бўлак чорам қолмади.

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Менинг ҳам ишларим сизникига ўхшаб бошимдан ошиб ётибди, аммо у йўқ дейишимга қўймади. Лекин у қарз сўраганида ёнимда ҳеч вақойим бўлмаганига ачинаман.

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Мен ҳам мана шу аҳволни кўриб, ўзимни-ўзим қойи-моқдаман.

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Ҳа, энди ҳамманинг дарди ичида. У сиздан қанча қарз сўради?

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Минг тилло!

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Минг тилло!

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Сиздан-чи?

У ч и н ч и м е ҳ м о н

Менга киши юбориб, у ... Ана ўзи!

Т и м о н хос маҳрамлари билан киради.

Т и м о н

Марҳабо, азизларим, хуш келибсиз! Аҳволлар нечук?

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Аъло, саломатлигингизни эшитиб, бошимиз осмонга етди.

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Изингиздан қувганимиз қувган, ҳатто қалдирғоч ҳам ёзни шунчалар қувмайди.

Т и м о н (*Четга.*) Ва қишдан ҳам шунчалар қочмайди. Ҳа, одамлар - учар қушлар. (*Меҳмонларга*) Жаноблар, қўрқаманки, дастурхон сизни шунчалик интизор этишга арзимайди. Агар карнай овози қулоғингизга оғир ботмаса, музикани баҳам кўринг. Ҳозир сизларга таом тортишади.

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Умид қиламанки, Тимон, хизматкорингизни қуруқ қайтарганим учун меъдан хафа эмассиз?

Т и м о н

Асло! Бу ҳақда ўйламанг ҳам.

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Олийжаноб Тимон...

Т и м о н

Нима дейсиз, азизим...

Хизматкорлар билан бир неча ёпиқ идишларни кўтариб кириб, дастурхонга қўйишади.

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Олийжаноб Тимон, кеча пул сўраганингизда, бахтга қарши, ҳамёним гадо тўрвасидек қуп-қуруқ эди, шуни ўйласам, хижолатдан ёнаман.

Т и м о н

Ўйлашга ҳам арзимаёйди.

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Икки соат олдин юборганингизда борми...

Т и м о н

Ўйлаб, ўзингизни қийнаманг. - Эй, ҳаммасини бир йўла тортинглар.

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Идишлар ёпиқ!

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Шоҳона зиёфат, ишонаверинг.

У ч и н ч и м е ҳ м о н

Хотирингиз жам бўлсин, йилнинг бу фаслида пулга нимаки сотиб олиш мумкин бўлса, ҳаммаси бу ерда муҳайё бўлади.

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Э, ассалому алайкум! Хўш, не янгиликлар?

У ч и н ч и м е ҳ м о н

Алквиад, қувфин қилинди, эшитдингизми?

Б и р и н ч и в а и к к и н ч и м е ҳ м о н

Алквиад қувфин қилинди?

У ч и н ч и м е ҳ м о н

Ҳа, бемалол ишонаверинг.

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Нима? Нима?

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Ўтинаман, айтинг, сабаби нима экан?

Т и м о н

Азиз дўстларим, дастурхонга марҳамат!

У ч и н ч и м е ҳ м о н

Қачонгача шундоқ қоларкин? Қачонгача?

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Ҳозирча шундоқ турибди. Аммо вақти соати келади, ... ва...

У ч и н ч и м е ҳ м о н

Тушунаман.

Т и м о н

Марҳамат, ҳар ким маъшуқаси лабларини ўпишга ошиққандек, ўз ўрнини эгаллашга ошиқсин. Бугун ҳаммага бир хил таом тортилади. Такаллуфотни қўйинг, меҳмонлардан ким биринчи курсига ўтиришни ҳал этгунингизча, овқат совиб қолади. Қани, ўтиринглар, ўтиринглар! Энди Худоларга шукрона айтамиз! "Сиз, улуғ валинеъматларимиз, даврамизни шукроналик туйғусига кўминг. Неъматларингиз эвазига шукрона айтишга мажбур қилинг, аммо кейин инъом этишга ҳам бир нима қолдиринг, йўқса, сизни ҳадемай назар-писанд қилмай қўйишади. Ҳар кимга етарлича насиба беринг, токи у бошқалардан қарз сўраб юрмасин. Агар сиз, Худолар, инсонлардан қарз олар экансиз, улар сиздан ҳам юз ўтиришади. Илоё, меҳмонлар зиёфат эгасидан ҳам зиёфатни хуш кўришсин. Илоё, йигирма кишилик даврада йигирмата ярамас ҳозир бўлсин. Илоё, дастурхон аторофида бир тўп хотин йиғилса, улардан ўн иккитаси аслида қандоқ бўлса... шундоқ бўлсин. Ё

Худолар, қолган неъматларингизни Афина сенаторлари ва авом халойиққа ато этинг, илоё, улардаги жамики иллатлар бугундан бошлаб таг-томири билан қуриб битсин. Менинг бу ерда ҳозир бўлган дўстларим мен учун ҳеч нарса, бас, улардан ҳар нечук марҳаматингизни дария тутинг ва уларни ҳеч нарсага айлантириб қўйинг.

Энди кўшаклар, қопқоқларни очинг-да, паққос туширинг!

Меҳмонлар қопқоқларни очишади, идишларга фақат қайноқ сув тўлдирилган.

Б и р н е ч а о в о з л а р

Бу нимаси? Бу билан у нима демоқчи?

Б о ш қ а л а р

Ажабо!

Т и м о н

Энди базму зиёфатлар сиз учун ҳаром,
Томоқ бандалари! Асл моҳиятингиз -
Буғ ва қайноқ сувдир. Мана, келинг, олингиз
Тимон қўлидаги сўнги шу вақони ҳам.
У меҳрнинг ялтираган ишлари билан
Сизни узоқ безаб юрди, у зийнатларни
Энди ювиб ташлар, ифлос башарангизга
Отар аямасдан сизнинг разолатларни!
(Қайноқ сувларни уларнинг башарасига сепати.)
Яшанг, узоқ умр кўринг нафрат-аламда.
Сиз сип-силлиқ, ўз-ўзидан бағоят мамнун
Бекорчилар, сертакалуф қонхўр қотиллар,
Гала текинхўрлар, қисмат арзандалари,
Очофотлар, юмшоқ кўнгил, маъсум айиқлар,
Юзи, ўзи кулиб турган бўрилар, қуртлар,
Гала кир пашшалар, ҳар дам, ҳар дақиқада
Тиз чўкишга ҳозир турган аянчли қуллар,
Шамолларга қуллуқ қилган беқарор зотлар!
Инсонлар ва ҳайвонларнинг касалликлари
Сизни чирмаб олсин яра-йиринглар билан,
Битта қўймай, ҳаммангизни!

(Меҳмонлардан бирига)

Кетаяпсанми?

Тўхта, дори ола кет! Ҳой, тўхта, сен ҳамми?

Сен ҳамми-а!

(Уларга идишларни улоқтиради).

Шошма. Сенга мен қарз бераман -

Йўқ, қарз сўрамайман! Қочиб қолдиларинг-ку.

Энди базму зиёфатда энг азиз меҳмон

Олчоқ бўла қолсин. Тамом, ҳаммаси тамом!

Шаҳрим сени ер ютсин! Ҳа, уйим бўлсин кул!

Тимон одамзодага энди душмандир буткул.

(Кетади.)

Меҳмонлардан айримлари қайтиб киришади.

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Бу нимаси, жаноблар?

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Тимон намунча ғазабга минди?

У ч и н ч и м е ҳ м о н

Ўл-а! Қалповимни кўрмадингизми?

Т ў р т и н ч и м е ҳ м о н

Чакмоним йўқолиб қолди...

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

У тентак, кўнглига келганини қилади. Яқинда менга гавҳар совға қилган эди, бугун бир уриб, уни қалповимдан учириб юборди. Гавҳаримни кўрмадингизми?

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Мана у.

Т ў р т и н ч и м е ҳ м о н

Чакмоним манави ерда экан.

Б и р и н ч и м е ҳ м о н

Ҳой, бунда турманглар.

И к к и н ч и м е ҳ м о н

Тимон ақлдан озибди.

У ч и н ч и м е ҳ м о н

Сал қолди, биқинимни тешаёзди.

Т ў р т и н ч и м е ҳ м о н

Дам гавҳар беради, дам тош ирғитади...

Кетишади.

ТЎРТИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Афина деворлари ёнида.

Тимон киради.

Т и м о н

Сўнгги марта солмоқдаман шаҳримга назар!
Эй деворлар, бўриларга паноҳдирсиз, бас,
Қулаб тушинг, Афинани этманг ҳимоя!
Эй оналар, фоҳишага айланинг, токим
Назар-писанд этмай қўйсин сизни болалар.
Қуллар ва тентаклар, отинг мансабларидан,
Юзи ажин, калондимов сенаторларни,
Ҳокимият жиловини олинг қўлларга.
Сен, эй масъум ёшлик, ўзни лой-балчиққа ур,
Уялмасдан ота-она кўзи ўнгида
Ҳирсу ҳавасларга тўлиб, нафсингни қондир.
Қарздор, оёқ тира, олган қарзингни берма,
Пичофингни қарз берганининг бўғзига қада!
Содиқ малай, хўжайининг молини тала,
Бир ўғридир ўша кибор хўжайининг ҳам,
Фақат йирик ва қонунга суянган ўғри!
Хўжайининг билан бирга ётавер, чўри;

Ўйнашмоққа кетди унинг хотини боя.
Сен, арзанда ўғил, майиб, қомати букик
Отанг ҳассасини тортиб қўлидан ол-да,
Аямасдан тушир, унинг бошин мажақла.
Токи ҳақиқату тақво, тинчлик - аҳиллик,
Гуноҳ қаршисида титраб, қўрқувга тушиш,
Дину диёнату қонун, инсоф-адолат,
Оила - хонадон бурчи, бир-бирга ҳурмат,
Одоб, хешу ақраболик, илму маърифат,
Расм-русум, урфу – одат, савдо-тижорат
Завол топиб, чашпасига айлансин тамом!
Ҳа, қиёмат қойим бўлсин! Бало-офатлар,
Қўрқинч, мараз ва иллатлар, шум қабоҳатлар
Шу заволли Афинанинг бошига ёғсин!
Бод, сен букиб ташла қари амалдорларни,
Оқсоқланиб юрсин улар виждонларидек!
Зино, балойи нафс, барча ёш-ялангларнинг
Қонига кир! Токи улар кечиб номусдан,
Разолатга ботиб кетсин! Қичима, яра -
Уруғлари, кўкракларда кўкаринг, айнаб,
Маховга айланиб кетинг унда, маховга!
Нафас, бошқа нафасларни тинмай заҳарла,
Дўстлик, меҳру муҳаббатта сочавер оғу!
О, лаънати шаҳар! Сени тарк этарканман,
Фақат фақирлиқдир бутун бойлик-бисотим,
Истайманки, яна юз бор зиёда бўлиб,
Менинг лаънатим-ла сенга насиб этсин у!
Тимон энди ўрмонларга кетар бош олиб:
Оғзи қон йиртқич ҳам унга инсондан афзал.
Эй Тангрилар, ёлбораман, чекаман фйгон:
Яксон этинг Афинани, бир йўла, яксон!
Юрагимда тошавергил, нафрат! Энди мен
Одамзодга душман бўлдим, ёвуз, беомон!
Омин!

(Кетагу.)

Иккинчи саҳна

Афина. Тимон уйида бир хона.

Флавий ва бир неча хизматкорлар киришади.

Б и р и н ч и х и з м а т к о р

Айт, хўжайин қани? Бизни ҳайдаб юборди,
Ўлдимикин ёки синиб адо бўлди у?

Ф л а в и й

Ҳайҳот, дўстлар! Ҳайрондирман не дейишга ҳам?
Онг ичаман, мен ҳам сиздек қашшоқ, бенаво.

Б и р и н ч и х и з м а т к о р

Афсус! Хароб бўлди шундай нажиб хонадон!
Эссиз, адо бўлди шундай хўжайин, адо!
Ҳамма тарқалишиб кетди, дардига ҳамдард
Ва йўлига йўлдош бўлиб бир дўст қолмади.

И к к и н ч и х и з м а т к о р

Гўеки биз ошнамитни вабога қўйиб,
Унга орқа ўтиргандек, Тимон дўстлари
Бир йўласи юз ўтириб кетишди бари -
У бор давлатини дафн этиши билан.
Улардан Тимонга фақат бўм-бўш ҳамёнлар
Ва ёлгон қасамлар қолди. У шўрлик эса,
Худди бошпанасиз, аянч гадога ўхшаб,
Ҳамдам бўлиб қолмиш ёлғиз фақирлик билан,
Ҳамма ундан қочар, энди қолган умрини
Сафолатда ўтказди танҳо... Бу ёққа
Келишмоқда магар бошқа хизматкорлар ҳам.

Хизматкорлар киришади.

Ф л а в и й

Бузилган рўзгорнинг синиқ асбоб-анжоми.

У ч и н ч и х и з м а т к о р

Юзингиздан кўраманки, дилдан ҳаммамиз
Тимон хизматига ҳамон камарбастамиз.

Унга хизмат қилиб, яна шу қайғули дам
Дўст-иноқ бўлиб қолдик барчамиз яктан.
Чўкмоқдадир ҳалокатга учраб кемамиз,
Бизлар унда шўрпешона денгизчилармиз.
Қийшайган бир палубада йиғилиб шу чоғ,
Тўлқинларнинг таҳдидига соламиз қулоқ.
Ҳаёт денгизда бизга қижрон муқаррар.

Ф л а в и й

Сўнги бисотимни сизга бўлиб бераман!
Дўст бўламиз доим Тимон ҳурмати учун
Учрашганда эса бошни чайқаймиз аста
Ва муқаррар сўзимиз ҳам янграгай шунда
Унинг мадфун бойлигига жаноза бўлиб:
"Биз кўрганмиз не-не яхши кунларни".

(Уларга пул улашади.)

Ҳар ким
Ўзига бир ҳисса олсин. Қўлингиз чўзинг:
Гарчанд биз қашшоқмиз, лекин хайрлашамиз
Аламларга бойиб.

Хизматкорлар кучоқлашиб тарқалишади.

Қаранг, нақадар азоб
Келтиради шону шуҳрат! Бойлик изидан
Шунча фалокатлар изғиб юришин билса,
Уни лаънатларга кўмиб, сўкмас эди ким!
Ким шуҳратга банда? Айтинг, ким истар бугун
Дўстлик бир туш эканини татиб кўришни?
Ким ўз улуғворлигига булар маҳлиё?
Ахир ўша улуғворлик худди дўстлардек
Пуч, ясама жило билан безанмиш, зеро.
Менинг шўрлик хўжам, энди қулаб умрбод,
Ҳалок бўлдинг саховатинг туфайли, ҳайҳот!
Мен яхшилиқ қилаверай ҳаммага буткул,
Деган кимса гуноҳларга ботаркан, ажаб?
Бас, яхшилиқ деган ўша боқий фазилат
Инсонни мавҳ этар экан, унга бир қадар
Ўхшамоққа ким ҳам энди айлагай журъат? -

Менинг хўжам! Раҳматларга кўмилгандинг сен
Лаънатларга ботмоқ учун, давлатманда эдинг
Мосуво бир гадо бўлиб қолмоғинг учун;
Бойликларинг сабаб бўлди фалокатингга.
Муруватли хўжам, бўйла қабоҳатлардан
Йироқларга қочдинг нафрат-аламга тўлиб.
Қурбинг етмас бугун балки бир бурда нонга...
Мен уни излайман, уни излаб топаман:
Ҳамёнимда бирор чақа қолмагунча то,
Хизматида бўлиб, этай амрини бажо...

(Ketagu.)

Учинчи саҳна

Ўрмон ва денгиз ёқасида ғор. Тимон ғордан чиқади.

О шафқатли қутлуғ қуёш! Замин қаъридан
Чирик балчиқларни буткул юзага чиқар,
Қўланса ҳид билан ёруғ дунёни тўлдир.
Бу дунёда кўз очганлар тенгу баробар
Она қорнида ҳам, ҳатто туғилганда ҳам.
Аммо қисмат пасту баланд айладими, бас,
Омадсизни сиқа бошлар омади ёрлар.
Инсон табиати шундоқ эрур азалдан;
Офат-фалокатлар уни қувиб юраркан,
Яқинига нафратини аён этмаса,
У ўзини бахтиёр деб санамас зотан.
Амалдор ўрнига юпун гадини қўйинг.
Боягина кўп иззатли бўлган сенатор
Шу ондаёқ балоларга бўлади дучор,
Гадо эса топар дарҳол ҳурмат-эътибор.
Эгизакнинг бири бахтдан тўлишиб борар,
Бири муҳтожликда яшар қоқсуяк бўлиб.
Аммо ким у мағрур туриб, қомат букмасдан
Айта олур мардона бир соддалик билан:
"Бу - бир хушомадгўйдир!" деб. Бас, биттасини
Аташдими, атайверинг бошқаларни ҳам.
Ҳали омад карвонининг пойида турган
Баланд чиқиб олганларга хушомад айлар.

Ҳатто олим-донишманд ҳам уялмай-нетмай,
Соҳиби зар бир аҳмоққа бошини эгар.
Ҳамма нарса қинғир-қийшиқ! Лаънати ўша -
Инсон атворида тўғри, расо нима бор?
Фақат расо пасткашлиги унинг - мустасно.
Шундоқ экан, лаънат базму зиёфатларга,
Дунёдаги барча мажлис ва байрамларга!
Тимон севмас ўзини ҳам, ўзгаларни ҳам,
Одамизод, турқинг қурсин, барҳам топ, барҳам!

(Ерни ковай бошлайди.)

Замин, менга бергил энди илдиэларингни.
Бундан яхшисини кимки изласа сендан,
Заҳри қотил билан сийлаб, унга ором бер...
Нима кўраяшман? Олтин? Наҳот чин бўлса?
Ёниб ярқирайди, яна сап-сарик... Йўқ, йўқ,
Ахир, олтин сўрамадим сиздан, Худолар;
Сўраганим илдиз эди, илдиз. Ё фалак,
Бунда олтин керагича етиб ортади -
Қорани оқ қилиб, бўяб кўрсатмоқ учун.
Бундан - хунук гўзал бўлур, ёвузлик - савоб,
Бундан - қўрқоқ ботир бўлур, кекса - навқирон,
Пасткашликнинг оти бўлур олийжаноблик.
Бас, Худолар, нега уни бердингиз менга?
Сиздан ҳатто қоҳинларни айиради у,
Ўлаётган беморларнинг боши остидан
Ёстиқларин тортиб олар. О, мен биламан,
Шу сарик қулвачча кўзни очиб юмгунча
Аҳду паймонларни тузиб, буза олади;
Лаънатланган кимсани у раҳматта кўмар;
Маховни севдирар, азиз этиб ўғрини,
Олий рутба бериб, айлар юксак, муҳтарам
Ва ўтқизар сенаторлар курсисига ҳам.
Қари беваларга норғул куёвлар топар!
Яралардан ғалвир бўлиб кетган фоҳиша,
Фоҳишаки, унинг турқу тароватидан
Касалхона девори ҳам ҳазар қилади -
Шунинг амр-фармони-ла саналур бешак:
Май гулидек тароватли, тоза, муаттар.

Йўқол, турқинг ўчсин, даф бўл, лаъанати металл!
Сен одамга мараз, жумла инсонлар аро
Низо-нифоқ билан қону қиронга сабаб,
Ер остида ёта бер, бас, ўрнинг шу ерда!
Мен устингга яна қалин тушроқ тортаман.

Ҳарбий марш садолари янграйди.

Бу нима, барабан? - Ҳа, сен жони қаттиқсан,
Аммо не қилса ҳам, сени дафн этаман!
Ортингга қайт, ўғри, кўп ҳам жазб этаверма
Ўз посбонларингни... Тўхта! Озгина олай,
Керак бўлиб қолар, зиён этмас ҳар қалай...

(Бир оз олтин олади.)...

Ногора ва карнай садолари остида қуроолланган Алкивиад
киради. Ҳамроҳлари - Фрина ва Тимандра.

А л к и в и а д

Ҳой, сен кимсан?

Т и м о н

Сенга ўхшаб битта ҳайвонман!
Менга қайта бошдан инсон башарасини
Кўрсатганинг учун қалбинг тешилиб оқсин,
Ярага ем бўлсин.

А л к и в и а д

Аммо кимсан? Не учун
Сен, эй инсон, инсонларни ёмон кўрасан?

Т и м о н

Мен севмайман, жирканаман аҳли башардан.
Агар кўшак бўлганингда, балки бир қадар
Сени хуш кўрадим.

А л к и в и а д

Бўлди, кимсан - англадим!
Аммо сенга нима бўлган - билолмяпман.

Т и м о н

Сен ҳам менга таниш. Бироқ бундан бошқасин
Билишни ҳам истамайман. Йўлингдан қолма,
Барабан ортидан юриб, тиним билмасдан,
Инсон қони билан тупроқ - заминни бўя.
Худолар ҳукмию башар амри беомон, -
Бас, не йўсин бўлмови шарт энди қон-қирон?

(Фринага кўзи ташади.)

Манави қиз, айтсам сенга, инсон зотини
Сенинг қиличингдан кўпроқ маҳв эта олур,
Гарчи кўринишда худди фаришта мисол.

Ф р и н а

Лабинг ириб оқсин.

Т и м о н

Қўрқма, сени ўлмаيمان,
Баски, шундоқ экан, ириб оқмас лабларим,
Лабларингда қолур тамом мараз, илатинг.

А л к и в и а д

Нечук бу аҳволга тушдинг, шавкатли Тимон?

Т и м о н

Қуёшдан айрилган ойга ўхшайман худди,
Ой юзи нур сочмас, нурни акс этар, холос.
Қуёшим йўқ эса, нурни қаёқдан олай?

А л к и в и а д

Сенга нучук ёрдам қилай, муҳтарам Тимон?

Т и м о н

Менинг фикру қарашимни қувватласанг, бас.

А л к и в и а д

Бу нима деганинг, Тимон?

Т и м о н

Айтмоқчиманки, ёрдам ваъда қилавер, лекин ваъдага вафо
қилма; агар ваъда қилмасанг, бу қилмишинг учун Худолар бо-

шинга вабо ёғдирсин! Бордию ваъдага вафо қилсанг, бу қил-
мишинг учун ҳам яна лаънатларга дучор бўлавер!

А л к и в и а д

Кулфатларинг хусусида эшитганим бор.

Т и м о н

Сен уларни кўргансан мен бахтиёр дамлар.

А л к и в и а д

Мен ҳозир ҳам кўряпман. О, у замонлар
Дориломон эди.

Т и м о н

Гала фоҳишалар-ла
Кечаётган давронингдек.

Т и м а н д р а

Ҳа, бу ўшами?
Афинанинг зийнати, деб бутун дунёга
Донғи кетган.

Т и м о н

Бу сенмисан, Тимандра?

Т и м а н д р а

Ҳа.

Т и м о н

Ўлгунингча яшайвергин фоҳиша бўлиб,
Севишмайди, ётишади аммо сен билан;
Ҳа, уларни сенга тақдим айлагани - ҳирс,
Сен уларга иллатларни эттил аргумон.
Бузуқчилик дамларидан фойдаланиб қол,
Қасалхоналарга атаб ҳозирла мижоз,
Табибларга жўнатавер ёш-ялангларни!

Т и м а н д р а

Сен махлуқсан, сени осиб ўлдириш-да оз!

А л к и в и а д

Назокатли Тимандра, уни маъзур тут,
Ақл-ҳуши айнаб қолган фалокатлардан...
Менда ақча оз қолгандир, муҳтарам Тимон,
Аскарларим шундан ҳар кун этишар исён.
Мен эшитиб, беҳад афсус-надомат чеқдим.
Хизматларинг унутибди Афина тамом,
Ахир, унга ёпирилиб келганда душман,
Киргандинг-ку сен ватаннинг жонига ора,
Бойликларинг билан, ўткир қиличнинг билан...

Т и м о н

Барабанингни чал, бундан марҳамат қилиб,
Қорангни ҳам ўчирақол.

А л к и в и а д

Дўстингман, ахир,
Мен ҳолинга ачинаман, азизим Тимон.

Т и м о н

Ачинасан? Ундоқ бўлса, тинчимни бузма,
Бунда танҳо қолмоқчиман.

А л к и в и а д

Хўп, бўлмаса, хайр.
Мана, сенга олтин, майли, бир оз ола қол.

Т и м о н

Менга керак эмас. Уни еб бўлмайди-ку.

А л к и в и а д

Мен такаббур Афинани тупроққа қорсам...

Т и м о н

Магар Афинага юриш қилмоқчимисан?

А л к и в и а д

Балли, Тимон, бу юришнинг сабаблари бор.

Т и м о н

Аввал Афинани ҳалок этсин Худолар,
Кейин - сени.

А л к и в и а д

Нега мени, Тимон?

Т и м о н

Сабабки, ўлдириш билан ярамасларни,
Шаҳримни ҳам топташ сенга насиб айламиш.
Пулларингни бекит. Қани, яқинимга кел.
Мана олтин, ола қол ва тезроқ йўлга туш.
Сайёралар касофати билан туғилган,
Юпитернинг оғусига тамом йўғрилган
Жиноятчи шаҳар узра муаллақ турган
Вабо каби ҳаракат қил, асло аяма.
Ҳа, қиличнинг ҳеч кимсага бермасин омон!
Оқ соқоли нақ кўксига тушган мўйсафид
Учрар эса, шафқат этма зарра: судхўр у!
Раҳм қила кўрма кампир онага ҳам ҳеч:
Кўринишда - ҳалол, аммо аслида - далла.
Қиличнинг тўсолмасин қизлар кўз ёши,
Эркакларнинг назарини панжара оша
Жазб этувчи уларнинг оқ сутдек сийнаси
Шафқат назарига сира муносиб эмас,
Хиёнатнинг заҳри билан тўлган ҳаммаси.
Гўдакларни аяма - ҳа, улар кулгуси,
Кулгичлари нодоғларни ром этар фақат.
Ҳаромилар бу дунёда туғилмиш бешак,
Пайти келиб, бир авлиё-коҳин айтгандек,
Сенга тақдир назарини ташламоқ учун
Уларни бурдала! Чоп, кес!
Шафқатни унут,
Кўзингни ва қулоғингни бекит зирҳ ила.
Токи кўрмагайсан сира чақалоқлару
Қизлар ила оналарнинг кўз ёшларини.
Юрагингни эритмасин қаршингда ётган,
Қуғлуғ жубба кийиб, қизил қонларга ботган,
Тариқатчи руҳонийлар қиёфаси ҳам.

Мана олтин, бўлиб бергил аскарларингга.
Хаммасига қирон сол. Ҳа, қондириб қаҳринг,
Ўзинг ҳам адо бўл. Тамом-вассалом! Йўқол!..

А л к и в и а д

Сенда ҳали олтин борми? Уни оламан,
Рад этаман аммо берган маслаҳатингни.

Т и м о н

Рад этсанг ҳам, этмасанг ҳам - сенга минг лаънат!

Ф р и н а в а Т и м а н д р а

Бизга ҳам бер, бизга ҳам бер! Шафқатли Тимон!
Сенда тагин олтин борми?

Т и м о н

Балли, егади.
Фоҳишани ҳунаридан совутиб тамом,
Қўшмачини бузуқидан айирмоқ учун.
Этагингиз тутинг! Сизга қасам ичирмоқ
Беҳудадир, қасамларни бузасиз фақат.
Гарчанд қасам ичмоққа сиз ҳамиша ҳозир,
Шундоқ қасам ичасизки, қалтирай бошлар.
Қасамингиз тинглаб, кўкда фаришталар ҳам.
Қасам ичманг, шу бўлиши менга кифоя.
Фоҳишасиз, қолаверинг фоҳиша бўлиб;
Ҳа, бордию бирортаси насиҳат айлаб,
Тўғри йўлга солмоқ бўлса - уни ҳам тортинг
Разолатга, қўзганг уни, ҳирсини ёқинг;
Оловингиз босиб кетсин унинг дудини,
Фақат сира уча кўрманг насиҳатларга.
Шундоқ меҳнатингиз учун йилда олти ой
Оро беринг ўзингизга. Фисқу фужурдан
Туклари тўкилиб, усти тепакал бўлган
Бошингизнинг ўртасига чапанг сохта соч,
Майли, улар мурдаларнинг сочидир балким,
Балки, кесиб олингандир осилганлардан.
Зарари йўқ, тақаверинг, соддадилларни
Аҳмоқ қилиб, машғул бўлинг бузуқчиликка.

Юзингизга сурканг уша-эликларни то,
Ботиб кетсин унда юрган отлар ҳам ҳатто,
Ажинлардан из қолмасин!

Ф р и н а в а Т и м а н д р а

Бўпти, биз рози!
Бизга кўпроқ бергил. Яна нима истайсан?
Биз пул учун ҳаммасига розимиз.

Т и м о н

Сочинг -

Иллатларни эркакларнинг пўк танларига,
Токи дармонсизлик этсин уларни адо.
Токи манқа бўлиб қолсин адвокат - тулки,
Қора ишларни чинқириб ёқловчи олчоқ.
Таннинг майлу эрмакларин ҳаром санаган,
Аммо ўзи сўзига ўзи амал этмаган
Аҳли дину диёнатга юқтиринг мараз.
Ҳа, бузинг, ўз фойдасини яккаш ўйлаган,
Лекин умум манфаатин ўйлаб кўрмаган
Кимсаларнинг бурунлари ўйилиб тушсин.
Жингалаксоч пасткашларни кал қилиб қўйинг,
Олиймақом мақтанчоқлар қавмига тамом
Уруш очинг ва етказинг заҳмату зиён.
Ҳаммасини маразларга этинг гирифтор,
Одамизод уруғини қуритинг зинҳор!
Мана сизга тилло - этинг барини ҳалок,
Адо этиб, адо бўлинг ўзингиз сўнгра,
Ё Раб, сизга қабр бўлсин - сассиқ бир ўра.

Ф р и н а в а Т и м а н д р а

Бер, беравер, хўжам, бизга маслаҳатингни,
Тиллонгни ҳам.

Т и м о н

Йўқ, сиз аввал ишни бажаринг,
Ҳар қадамда бунёд этинг ёвузлик, иллат,
Шунга гаров бердим.

А л к и в и а д

Чалинг барабанларни,
Афинага юрамиз! Хўп, хайр, эй Тимон!
Ўзузурингга қайтаман, гар омадим келса.

Т и м о н

Ҳа, агарда кўришмасак, кўрмасам сени,
Омадимнинг келгани, деб биламан буни.

А л к и в и а д

Мен ёмонлик қилмадим-ку сенга.

Т и м о н

Йўқ, қилдинг,
Мени мақтаб.

А л к и в и а д

Наҳот шуни гуноҳ санасанг?

Т и м о н

Ҳа, санайман, бунга далил - менинг тажрибам,
Қани, даф бўл, олиб жўна итларингни ҳам.

А л к и в и а д

Биз гашига тегяшмиз унинг! Барабан!..

Барабанлар чалинади. Алкивиад,

Фрина ва Тимандра кетишади.

Т и м о н

Ажабмасми, инсонларнинг қабоҳатига
Шундоқ тўйиб кетган киши яна оч қолса!

(Ерни кавлайди.)

Эй, сен тамом тирикликка она, табиат,
Сенинг тубсиз қорнинг, ҳориб-чарчамас сийнанг
Жаҳонда бор тирик жонга берар насиба.

Бир матоҳдан яратасан такаббур боланг -
Мақтанчоқ ва шухратпараст пучак инсонни,
Қора бақа, совуқ калтакесакларни ҳам,
Заҳарли кўр қуртлар ва кўк илонларни ҳам,
Ҳиперион оловидан ёришиб турган
Осмон остидаги барча бало-баттарни.
Инсонларга нафрат билан боққан кимсага
Сен бағрингдан биттагина илди азто қил,
Кел энди, серунум, серпушт қорнингни қурит,
Токи у турмасин инсон - кўрнамакларни.
Айиқлар, шу мрамр фалак сира кўрмаган
Махлуқларга, табиат, сен ҳаёт бағишла!
Мана илди! Она замин, сенга ташаккур!
Инсон омоч билан галвир қилиб ташлаган
Барча узумзорлар, дала ва ўтлоқларни
Қурғоқчилик балосига эттил гирифтор.
Токи у кўрнамак овқат топа билмасин,
Шароб тополмасин, тиниқ ақлини булғаб,
Қалби, эс-ҳушидан маҳрум бўлмасин асло.

Апемант киради.

Яна одам келди. Вабо кўтарсин! Вабо!

А п е м а н т

Мени сенга юборишди. Мишмишлар юрар,
Ки сен энди менга ўхшаб яшар эмишсан.

Т и м о н

Ҳа, афсуски, сен ўзинга қоровул қилиб
Кўппак сақламайсан, жон деб ўрнат олардим -
Бу ишингдан. Бўғилиб ўл!

А п е м а н т

Ошираверма!

Тақдир зарбасига дучор бўлганинг учун
Бошинг букиб ўлтирибсан шармандаларча.
Нечук сенга бу мағора? Ва бу белкуррак?
Бу паришон қиёфа? Бу жулдур кийим-бош?
Хушомадгўйларинг шоҳи кийиб юрибди,

Шароб ичиб, юмшоқ-юмшоқ партўшакларда
Ағанашар атирларга кўмилиб буткул;
Бу дунёда бир замонлар Тимон деганнинг
Яшаганин унутишган алақачонлар.
Одамзодга сен ўзингни душман кўрсатиб,
Қўймоқдасан шу ўрмонга доғи маломат.
Ундан кўра, сен ҳам битта хушомадгўй бўл,
Хушомадгўйларни ўлдир хушомад билан.
Эгил-букил, хўжайиннинг оёқларига
Бошингни қўй, унга худди ит каби суйкан;
Кўпиртириб мақта унинг нуқсонларини.
Сенга шундоқ қилишганди ахир, сен эсанг,
Соддадил бир меҳмонхона эгаси бўлиб,
Меҳмонга чорладинг ўтган-кетган олчоқни.
Шундоқ экан, муттаҳам бўл сен ҳам, ҳа демай,
Аввалгидек тагин бойиб кетасан, яна -
Бисотингни улашасан муттаҳамларга.
Аммо-лекин менга сира ўхшайман дема.

Т и м о н

Сенга ўхшайман? Йўқ, агар сенга ўхшасам,
Ўз-ўзимдан воз кечаман.

А п е м а н т

Воз кечиб бўлдинг
Сен ўзингдан ўзинг соҳиб ихтиёр кунлар.
Узоқ вақтлар сен жиннилик қилиб, оқибат
Бугун аҳмоқ бўлиб қолдинг. Сен ўйлайсанки,
Магар шовиллаган совуқ шамол - малайинг
Кўйлагингни илитарми, ё бургутлардан
Қолган бу дарахтлар сенга маҳрам ёлланиб,
Изларингдан югурарми энгашиб? Магар
Мавжларида муз парчалар оққан шу анҳор
Ишратдан сўнг оғзингдаги аччиқ тахирни
Тарқатувчи шарбат ўрнин боса олурми?
Қаҳри қаттиқ самоларга бўйин эгмаган
Жумла яланғочлар, жумла паноҳсизларни
Хузурингга чақир, машаққатларга собир,
Аммо табиатта содиқ бўлган барчани,

Менга хушомад қилинг, деб амру фармон бер,
Шунда кўрасанки...

Т и м о н

Сен бир нодонсан. Йўқол!

А п е м а н т

Менга аввалгидан кўпроқ ёқасан.

Т и м о н

Сен жирканчсан аммо менга аввалгидан ҳам.

А п е м а н т

Сабаб?

Т и м о н

Қашшоқликка сажда қиласан.

А п е м а н т

Ёлон,

Мен ростини айтаман: сен - қўрқоқсан.

Т и м о н

Нега

Мени излаб топдинг?

А п е м а н т

.Жаҳлинг чиқармоқ учун.

Т и м о н

Бу олчоқ ва аҳмоқларга муносиб бир иш,
Шундан лаззат топасанми ўзингга жилла?

А п е м а н т

Ҳа, лаззат топаман шундан.

Т и м о н

Демак, олчоқсан.

А п е м а н т

Машаққатли ҳаёт тарзин танлаганингда,
Гурурингни жиловлашни этсайдинг ният,
Баракалла, дердим. Аммо-лекин бу йўлга
Сен ўз ихтиёринг билан қўймадинг қадам.
Амалдор бўлардинг яна - гадо бўлмасанг.
Пучак ҳашаматдан матлуб қашшоқлик дуруст.
Умри узун бўлар унинг, охири бахайр.
Гарчи эҳтиёж дегани чексиздир, аммо
Қашшоқлик оз нарсага ҳам қилур қаноат.
Қаноатсиз бойлик - кони машаққатдир, у
Қаноатли қашшоқликдан юз карра ёмон.
Аянчдир аҳволинг, беҳад аянчдир ишинг,
Мумкин фақат ўз-ўзингга ўлим тилашинг...

Т и м о н

...Ҳа, тилашим мумкин, аммо бунинг сабаби
Бошқачадир, эй меңдан ҳам аянчли одам.
Сен шўрлик бир қулсан, буни тушунармидинг!
Тақдир сени мурувватли кўллари билан
Силаб-сийпамаган асло, сира қучмаган.
Итдек уриб, савалаган. Сен ҳам агарда
Худди менга ўхшаб айни болалигингдан
Сурсанг эди поя-поя ҳаёт роҳатин,
Турса эди бир тўп малай амрингга ҳозир, -
Бошинг билан разолатга ботар эдинг сен,
Ёшлигингни бағишлардинг фоҳишаларга,
Ақлу идрок сўзларига солмасдинг қулоқ,
Роҳатингни кўзлар эдинг. Аммо мен учун
Олам эди мисоли бир қандолатхона:
Менга қанча тиллар, диллар, кўзлар, офизлар
Хизмат қилишарди, баъзан билолмас эдим
Уларга не амр-фармон этишимни ҳам.
Гўёки мен улар билан қопланган эдим,
Эманни барг қоплагандек; изгирин шамол
Қўзғолдию тўзиб кетди япроқлар ҳар ён;
Мен бўронлар ичра ёлғиз, яланғоч, ҳайрон
Туриб қолавердим, умрим роҳатда эди,
Машаққатлар келиб энди елкамга минди.

Сенинг умринг маҳрумият билан бошланган,
Сен уларда тоблангансан. Бас, нечун энди
Одамларга нафрат билан боқасан. Ахир,
Улар сенга хушомадлар айламаган-ку?
Сен уларга нима бердинг? Агар бировга
Лаънат ёғдирмоқчи эсанг, отангга ёғдир,
Ўша ифлос гадо балки ёмон соатда
Топишгандир ўзидек бир тиланчи билан,
Кейин сендек бенавони яратиб қўйган.
Йўқол! Агар тубан бўлиб туғилмасайдинг,
Маккор ҳамда хушомадгўй бўлардинг сен ҳам!

А п е м а н т

Сен ҳали ҳам мағрурмисан?

Т и м о н

Балли, мағрурман,
Сабабки, мен - сен эмасман.

А п е м а н т

Мен ҳам мағрурман,
Сенга ўхшаб бир исрофгар бўлмаганим-чун.

Т и м о н

Мен мағрурман - ҳамон шундоқ бўлганим учун.
Агар бор бойлигим ўзинг бўлганигда ҳам,
Мен осишга буюрардим сени! Кет, йўқол!

(Илдиз чайнайди.)

Афина ҳаёти бунда жам бўлганда ҳам
Қараб турмас эдим, уни ямлаб ютардим.

А п е м а н т

(Унга иккита илдизни узатиб.)

Ол, яна-да қуюқроқ қил зиёфатингни.

Т и м о н

Сен йўқолсанг бундан, менинг вақтим хуш бўлар.

А п е м а н т

Йўқ, мен йироқ кетиб сандан, вақтимни хушлай.

Т и м о н

Йўқ, вақтингни хушламайсан, нохуш этасан,
Шундоқ бўлишига, билсанг, мен ҳам орзуманд.

А п е м а н т

Афинага тилагинг не? Тилагингни айт.

Т и м о н

Афинадан шамол бўлиб учиб ўтгайсан.
Гар истасанг, бориб айтти, менда олтин бор.
Қара, мана улар...

А п е м а н т

Бунинг не фойдаси бор?

Т и м о н

Фойдаси кўп. Ёвузликка этмайди хизмат.

А п е м а н т

Ҳа, кечаси сен қаерда тунайсан, Тимон?

Т и м о н

Шу дарахт остида. Қайда овқатланасан
Кундузлари ўзинг?

А п е м а н т

Қайда учраса овқат.

Т и м о н

Оҳ, заҳарга буйруқ бериш мумкин бўлсайди...

А п е м а н т

Буйруқ бериб, уни қайга бошлардинг, Тимон?

Т и м о н

Овқатингга йўнатардим уни, Апемант.

А п е м а н т. Сен ҳаётда меъёр нима, сира билмайсан, нуқул ишинг ошиб-тошиш. Сен заррин ва муаттар кийимлар кийганингда одамлар, ҳаддан зиёда назокатли, деб сендан кулишарди. Бугун жулдур кийиниб, ҳашаматдан жудо бўлдинг, энди одамлар дағал, назокатсиз, деб сендан нафратланишади. Мана сенга, олча, оле.

Т и м о н. Мен хуш кўрмаган нарсамни емайман.

А п е м а н т. Олчани хуш кўрмайсанми?

Т и м о н. Ҳа, у сенга ўхшаш чучмал.

А п е м а н т. Ҳа, сен олдинроқ чучмал хушомадгўйларни хуш кўрмаганингда бугун ўзингга кўпроқ хуш ёқардинг. Сен бор бисотидан маҳрум исрофгарни севишганини сира кўрганмисан?

Т и м о н. Сен эса, ўзинг ҳозир айтганингдек ҳеч вақосиз кимсани севишганини сира кўрганмисан?

А п е м а н т. Мен шундоқ одамман.

Т и м о н. Сени тушунаман: сенинг ит сақлашга қурбинг етар эди.

А п е м а н т. Сенингча, дунёда ким кўпроқ сенинг хушомадгўйларингга ўхшайди?

Т и м о н. Хотинлар. Аммо эркакларнинг ўзлари, - хушомад. Агар ҳукмингга бўлса, дунёни сен нима қилардинг, Апемант?

А п е м а н т. Уни йиртқич ҳайвонларга ем қилиб, одамлардан тозалардим.

Т и м о н. Одамлар билан одамчасига яшашдан кечиб, ҳайвонлар билан ҳайвончасига яшашга рози бўлармидинг?

А п е м а н т. Ҳа, Тимон.

Т и м о н. Мана буни ҳайвоний иззатталаблик деса бўлади! Тангрилар сени ниятингга етказсин! Шер бўлсанг, тулки сени алдаб кетарди; қўзи бўлсанг, тулки сени еб қўярди. Тулки бўлсанг, эшак шикоят этса ҳам, шер сендан гумонсирарди. Эшак бўлсанг, аҳмоқлигинг азобини чекиб, бўрига ем бўлардинг. Бўри бўлсанг, очкўзлигинг бошингга етиб, қопқонга тушардинг. Манглайида шох битган от бўлганингда эса маррурлигинг ва қаҳр-ғазабинг туфайли адо бўлардинг. Айиқ бўлсанг, от ёки қоплон оёғи остида ўлардинг. Қоплон бўлсанг, арслонга қондош бўлардинг ва ана шу қондошлик белгиси бўлган доғ-

лар сенга ўлим ҳукмини чиқарарди. Бир ерда турмай у ёқдан-бу ёққа зир югуриб, жон сақлардинг. Бошқа бир ҳайвонга бўйсунмасдан, нечук ҳайвон бўлардинг? Ҳозир нечук бир ҳайвондирсанки, минг сувратга кирганинда ҳам ютқизишинга ақлинг етмай турибди?

А п е м а н т. Ўз суҳбатинг билан мени хурсанд қилмоқчи эсанг, ҳозир айни фурсати. Афина ўрмонзорга айланган, ичи тўла йиртқичлар.

Т и м о н. Қандай қилиб эшак деворни тешибдики, сен шаҳардан ташқарига чиқибсан?

А п е м а н т. Шоир билан рассом бу ёққа келишяпти. Илоё, улар сенга вабо келтирсин! Менга юқиб қолмасин, деб бу ердан жўнайман. Бошқалар билан ишим биттач, ёнингга қайтаман.

Т и м о н. Дунёда энг сўнгги инсон бўлиб ўзинг қолганинда, марҳамат, келавер. Мен Апемант бўлгандан, гадонинг ити бўлишга жон деб рози бўлардим.

А п е м а н т. Сен учтига чиққан авомсан!

Т и м о н

Мен афсусланаман,
Тупурадим юзинг бир оз тоза бўлганда.

А п е м а н т

Сен ҳаттоки тубандирсан лаънатлардан ҳам.
Сени вабо кўтарсин!

Т и м о н

Ҳа, истаган аблаҳ
Сенга қиёс этиларкан - маъсум кабутар.

А п е м а н т

Даҳшатли бир мараз бўлмас сўзларинг қадар.

Т и м о н

Мен номингни аранг тилга олдимми, тамом,
Қалтаклагим келар сени, лекин қўрқаман -
Қўлларимни булғашдан.

А п е м а н т

Шу қарғишларимдан
Илоё, қўлларинг қуриб, шол бўлиб қолсин.

Т и м о н

Йўқол! Даф бўл кўзимдан, эй аянч итвачча!
Бўғилиб ўл, нега тирик юрибсан ҳануз.
Башарангни кўрсам, кўнглим айнайди!

А п е м а н т

Сен-чи,
Сен илоё, ёрилиб ўл!

Т и м о н

Йўқол, беномус!

(Унга тош отади.)

Сенга тош ҳам ҳайф!

А п е м а н т

Ҳайвон!

Т и м о н

Қулсан!

А п е м а н т

Газанда!

Т и м о н

Сен пасткашсан ва лаинсан, ярамас, олчоқ!

Апемант бир чеккага чиқади.

Ёлвончи бу дунёни мен ёмон кўраман!
Унда бирор нарса кўнглим жазб эта олмас,
Ҳаттоки, энг зарури ҳам. Хулласи калом,
Тимон, ҳозирлигингни кўр, қабрни шайла,
Унда ором олажаксан, қабринг пойига
Шовиллаб, бош уриб турсин денгиз баралла,
Ўлиминг тошга уйилган сўзлари билан
Инсон ҳаёти устидан урсин қаҳқаҳа.

(Олтинга тикилади.)

О сен, подшоларнинг ширин забон қотили,
Ота-ўғил орасини бузувчи қурол!
Эр-хотиннинг пок, мусаффо тўшақларини
Булғатувчи ялтираган ҳийлаи аъмол!
Баҳодир Марс! Сен ҳамиша ёшсан, навқирон;
Диананинг тиззалари устида ётган
Қутлуғ қорни ўзининг нур - талъати билан
Эритувчи меҳрибон ва суюкли куёв.
Сен, доимо кўзимизга кўринган Худо,
Туташмаган қутбларни туташтирувчи,
Сен истаган масалада олиму доно
Ва истаган тилда сўзлаб, баён этувчи.
О, юраклар синовчиси, тасаввур айла,
Аянч инсонлар барчаси, сенинг қулларинг
Бирдан исён кўтаришар оёққа қалқиб!
Сен уларни орасига низо сол, низо,
Ки оқибат ҳайвонларга қолсин шу дунё.

А п е м а н т

(Олдинга чиқиб)

Майли, шундоқ бўлсин менинг ўлимимдан сўнг.
Бориб, сени бой-бадавлат, дея айтаман,
Шу ондаёқ ҳузурингга ёғар оломон.

Т и м о н

Нима? Оломон дейсанми?

А п е м а н т

Балли.

Т и м о н

Кет, йўқол!

А п е м а н т

Яша, қашшоқликнинг роҳат-нашъасини сур.

Т и м о н

Шу ҳолингга яшаб, сен ҳам силланг қуриб ўл!

Апемант кетади.

Ҳайтовур тинчидим. Аммо шошмагил яна
Одамсимонларми, дейман? Тезроқ е, Тимон,
Сен уларнинг ҳаммасига лаънатинг ёғдир!

Қароқчилар киришади.

Б и р и н ч и қ а р о қ ч и. Қаёқдан ҳам унда олтин
бўлсин? Эҳтимолки, аввалги бисотининг оқавасидир. У
олтинлари тугаб, дўстлари ундан юз ўгиргани туфайли қайғу-
алам чекиб юрибди-ку.

И к к и н ч и қ а р о қ ч и. Аммо ҳамма бир оғиздан,
унда бойлик беҳисоб, дейишмоқда.

У ч и н ч и қ а р о қ ч и. Унинг ўзидан суриштириб
қараймиз. Қизганмаса, гапни чувалатмай, ўзи бераверади.
Бордию зиқналик қилса-чи? Унда олтини қандай оламиз?

И к к и н ч и қ а р о қ ч и. Тўғри! Ҳойнаҳой, олтинни
у яшириб қўйган бўлса керак, ўзи билан олиб юрмайди-ку.

Б и р и н ч и қ а р о қ ч и. Анави ўшанинг ўзи эмасми?

Ҳ а м м а

Қани-қани?

И к к и н ч и қ а р о қ ч и

Кўринишидан, ўшанинг ўзи.

Ҳ а м м а

Ассалому алайкум, Тимон.

Т и м о н

Ўғрилар, не керак сизга?

Ҳ а м м а

Бизлар ўғрилармас,
Аскарлармиз.

Т и м о н

Сиз ҳам ўғри, ҳам аскар ҳамда
Хотинларнинг ўғиллари.

Ҳ а м м а

Йўқ, биз ўғримас,
Муҳтожликка тушган қашшоқ - бечоралармиз.

Т и м о н

Сизга битта нарса - кўпроқ овқат бўлса, бас,
Мана қаранг, ерда қанча тўйимли иддиз.
Бир чақирим масофада юзтача булоқ,
Эманларнинг шохларида маржондек ёнғоқ,
Наъматакнинг меваси ҳам қизариб пишган,
Табиат бир саховатли уй бекасидек,
Сиз атаб ҳар бутоқда дастурхон тузган.
Хўш, нимага муҳтожсиз?

Б и р и н ч и қ а р о қ ч и

Биз қушларга ўхшаб,
Ё ҳайвон, ё балиқ каби ёлғиз ўт, мева
Ва сув билан тирикчилик қила олмаймиз.

Т и м о н

Ҳайвон, балиқ, қушларни ҳам еёлмайсизми?
Биламан, сиз одамхўрсиз. Шунга ҳам балли.
Ўзингизни фариштадек тутмайсиз сипо,
Яширмайсиз, ўғирлайсиз аён-ошкор,
Ахир, бизда қонун билан билан ўзни бекитиб
Юрадиган ўғриларга иззат-эътибор.
Хўш, ҳақиқий муттаҳамлар, ўғрилар, олинг,
Мана сизга 'олтин. Безгак қақшатиб сизни,
Жонингизни олмас экан ва сиртмоқдан ҳам
Халос этмас экан, ичинг, шароб сипқоринг.
Табибларга ишонманг: ҳа, уларнинг буткул
Дори-дармонлари заҳар. Сиз-ку бир ўғри.
Улар эса қанча одам ўлдирган. Олинг -
Бу пуллар-ла инсонларнинг ҳаётини ҳам,
Жиноят устига яна жиноят қилинг;
Бу ўз ҳунарингиз, ахир. Биз кўрамизки,
Ҳаммаёқда талончилик ҳукм суради.
Қуёш - ўғри боши, тортиш қуввати билан

Чексиз уммон неъматига човут солади.
Ой ҳам безбет ўғри хоним: сўник нурини
У қуёшдан ўғирлайди. Уммон ҳам ўғри:
Ойни у шўр кўз ёшига чўмилтиради,
Кейин унинг шабнамани сўриб олади...
Ер ҳам худди шундай ўғри. Ахир, гўнг билан
Боқар туқанини, ўша ўғирланган гўнг -
Ҳайвонлар ва инсонларнинг нажосатидан.
Бу дунёда ҳамма - ўғри! Қонун дегани
Гарчи сизга қамчи, бўғов ва лекин ўзи
Форат қилар қудратига таяниб чунон.
Йўқол ҳамманг! Аямасдан бир-бирни талант,
Ўзингиздан нафратланинг. Ҳа, мана олтин:
Олинг яна, учрагани сўйинг, бўғизланг.
Унутмангким, учраганининг бариси - ўғри.
Афинага учинг! Бузиб, шип-шийдом қилинг -
Дўконларни, сиз талайсиз талончиларни.
Ҳа, дарвоқе, сизга олтин бердим, шу важдан
Талончилик, ўғриликни зарра камайтманг.
Ҳалок этсин ўша охир-оқибат сизни.
Омин!

(Форга киради.)

У ч и н ч и қ а р о қ ч и. У ўғрилик қил, дейди-ю, аммо,
уни эшитиб, ўғриликдан сал бўлмаса, кўнглим қолаёзди.

Б и р и н ч и қ а р о қ ч и. Ҳа, у буни инсонларга
нафрати туфайли айтди. Аслида бизнинг кирдикорлари-
миз билан икки пуллик иши йўқ.

И к к и н ч и қ а р о қ ч и. Мен табибга ишонгандек,
унга ишондим, энди бу ҳунарни ташлайман.

Б и р и н ч и қ а р о қ ч и. Сабр қилайлик. Афина
тинчисин. Киши истаган маҳал, ҳатто энг расво пайтида
ҳам ҳалол бўла олади.

Кетишади.

Флавий киради.

Ф л а в и й

О Худолар! Наҳотки шу аянч, бенаво
Афтодаҳол киши - менинг хўжайинимдир?
О, қанчалар чўкибди у! Маҳорат билан
Яратилган ажиб ҳайкал шунча хору зор!
Бир замонлар олийжаноб бўлган чехрасин
Ажинларга тўлдирибди овир муҳтожлик!
Ўз дўстини фалокатлар сари итарган
Кишидан ҳам тубанроқ бир аблаҳ бормикан?
Баски, шундоқ экан, не тонг, ҳунари риё -
Дўстлардан биз душманларни санасак аъло?
Менга деса, ичи қора сохта улфатдан
Беҳад афзал эрур очиқ-ошкора душман.
Мени сезиб қолди... Дилда бор ҳасратимни
Ҳозир тўкиб солай унга. У менинг хўжам,
Унга хизмат қилай яна садоқат билан.

Тимон гордан чиқади.

Азиз, шафқатпаноҳ хўжам!

Т и м о н

Йўқол, Сен кимсан?

Ф л а в и й

Наҳот! Танимадингизми?

Т и м о н

Нега сўрайсан?

Мен жамики инсонларни унутдим тамом,
Сен инсонсан, унутганман демак сени ҳам.

Ф л а в и й

Мен бечора, ҳалол хизматкорингиз.

Т и м о н

Демак,

Менга нотанишсан... Ҳалолларни билмайман.
Дастурхоним атрофида жумла аблаҳга
Хизмат қилганларнинг бари ярамас эди.

Ф л а в и й

О, Худолар шоҳид, ҳали бирор хизматкор
Хўжасининг қисматига шунча куймаган,
Мен сизга куйгандек.

Т и м о н

Нима? Йиғлаяпсанми?

Унда, қани, яқинроқ кел. Юрак-бағри тош
Эркак удумини бузиб, хотин бўлганинг -
Учун менга ёқиб қолдинг, ахир, эркаклар
Ёш тўкишар ҳирс зўридан ёки кулгидан:
Меҳр-шафқат яшириндир уларда... Қизиқ!
Кулгидан йиғлаймиз, вандан йиғламаймиз, йўқ.

Ф л а в и й

Мени таний қолинг, хўжам! Ишонинг, дилдан
Сизга куйинаман! Менга этинг ижозат,
Бисотимда борим адо бўлгунича то -
Шунда қолиб, хизматингиз этайин адо.

Т и м о н

Наҳот! Шундоқ хизматкорим бўлганми чиндан?
Ҳалол ва меҳрибон, содиқ? Тош бўлиб қотган
Юрагимни сен юмшатдинг бир оз. Ҳай, шошма,
Юзингга бир боқай-чи мен. Тўғри шубҳасиз,
Хотин бўлиб туғилган у! - Оқил Худолар,
Маъзур тутинг мени, сира сўрамай-нетмай,
Бор дунёни ҳаром дея этибман ҳукм.
Йўқ, ҳалол бор экан, бунӣ эътироф этгум,
Биттагина ҳалол, хато қилманг, Худолар,
Фақат битта! У ҳам бўлса - хизматкор холос.
О, мен ҳаммангиздан ҳазар этмоқчи эдим!
Аммо-лекин сен ўзингни оқладинг. Майли,
Сендан бўлак барчасига лаънатлар бўлсин!
Сен ҳалолсан, лекин унча оқил эмассан:
Мени сотсанг, шу ондаёқ бошқа бир хизмат
Топар эдинг, кўпинча бир хўжани алдаб,
Иккинчи бир хўжайинга бўлишар малай.

Менга ростини айт - зеро, ҳаммаси аниқ,
Равшан бўлганда ҳам гумонсирашим даркор, -
Садоқатинг замирида нималар ётар?
Очкўзликми? Гаразли бир ният? Манфаат?
Бадавлатнинг эҳсонига ўхшамасми бу,
Бадавлатки, бир нарсани совға этиб у.
Йигирма бор ортигини кўзлайди фақат...

Ф л а в и й

Йўқ-йўқ, азиз хўжам! Афсус, афсус, жуда кеч
Қалбингизга кирди бўйла шубҳа ва гумон.
Эвоҳ, сал эртaroқ шубҳа қилсангиз эди,
Базму зиёфатлар авжга чиққан замонлар!
Аммо шубҳа-гумон келди кечикиб, ҳайҳот,
Сиз тамомий нарсангиздан айрилган маҳал.
Йўқ, менга амр этган менинг виждоним, холос,
Сизга бўлган садоқатим, бурчим мусаффо
Ва бемисол қалбингизга меҳру ихлосим.
Истайманки, сизга жиндак бўлсам мададкор,
Турмушингиз ташвишини чексам... Ишонинг,
Менинг азиздан ҳам азиз, иззатли хўжам,
Мен ҳозирги ва келажак бор омадимни
Икки қўллаб берар эдим, кошкийди яна
Сизга қайтса эди ўша бойлик ва шуҳрат,
Ўзимга зўр мукофот деб билардим буни.

Т и м о н

Худди шундоқ бўлди! Эй, шу ёруғ дунёда
Яккаю ягона ҳалол одам, мана, ол!
Худовандлар раҳм қилиб қашшоқлигимга,
Сенга тугал бир хазина этишди нисор.
Хўш, бор энди ва омадга ёр бўл ҳамиша.
Сенга ёлғиз бир шартим бор: одамлардан қоч!
Дунёдаги бор инсондан жиркан, ҳазар қил!
Ҳаммасига лаънат ўқи! Шафқатни унут,
Хайр сўраб адо бўлсин пойингда гадо,
Аммо бурда нонинг унга кўрмагил раво.
Итларга бер инсонларга бермаганингни.
Турмаларда чириб кетсин одамлар! Тоқим

Қарзга ботиб, тупроқларга қоришсин улар!
Эй одамзод, қовжираган ўрмон бўл, ўрмон!
Касалликлар инсонларга бало келтирсин,
Улардаги қаллобликка хотима берсин!
Хайр, бахтли бўл!

Ф л а в и й

О, хўжам, ижозат этинг,
Ёнингизда қолиб, сизга берай тасалли!

Т и м о н

Лаънатларга қолмай десанг, кўзимдан йўқол.
Қисмат ёрлақасин, сени одам зотига,
Мени эса сенга сира этмасин дучор...

Иккови икки ёққа кетади.

БЕШИНЧИ ПАРДА

Биринчи саҳна

Ўрмон. Тимон ғорининг олди.

Шоир ва рассом киради. Тимон ғор ичидан уларни кузатади.

Р а с с о м. Айтишларига қараганда, у мана шу яқин атрофда эмиш.

Ш о и р. Ишонишга ҳам ҳайронсан киши. Унда олтин кўп дейишади, ростмикин?

Р а с с о м. Шубҳасиз. Алкивиаднинг ўзи айтди; Фрина билан Тимандра ундан олтин олишган, бунинг устига, у қашшоқ, паноҳсиз аскарларни ҳам бойитган. Айтишларича, у бошқарувчисига ҳам катта маблағ берганмиш.

Ш о и р. Бундан чиқди, унинг синиши ёлғондакам бўлиб, фақат дўстларини синаш учун экан-да?

Р а с с о м. Ҳа, худди шундоқ. Мана кўрасиз, у яна Афинага қайтиб, худди хурмога ўхшаб гуллаб-яшнай бошлайди. Бас, шундоқ экан, бошига ёлғондакам фалокат тушган бўлишига қарамай, унга меҳр-муҳаббат арзу ниёз этсак, ёмон бўлмас. Бу билан ўз ҳалоллигимизни кўрса-

тамиз ва эҳтимолки, унинг бойлиги ҳақида миш-мишлар
рост бўлса, чеккан заҳматимиз ҳам мукофотсиз қолмас.

Ш о и р. Сиз унга нима тақдим этмоқчисиз?

Р а с с о м. Бу гал ташрифимдан бўлак ҳеч нарса. Мен
унга ажойиб бир расм ваъда этаман, холос.

Ш о и р. Мен ҳам шундоқ қиламан, унинг ҳақида бир
достон ёзиш ниятим борлигини айтаман.

Р а с с о м. Жуда соз! Ваъда бериш - давримиз
руҳига мос. У интизорлик кўзларини очади. Уни бажариш-
га келсак, бу - дардисар бир иш, бу билан содда ва ахлоқ-
ли кишиларгина шуғулланади. Ваъда бериш дилбар ва за-
монавий машғулот, ваъдани бажариш эса - васиятнома
ёзишдек гап: хастанинг ночор аҳволдан далолат беради.

Тимон ғордан чиқади.

Т и м о н (*четга.*) Ҳай, уста рассом! Чизаман десанг,
ўзингдан тасқарасини излаб тополмайсан.

Ш о и р. Бир ўйлаб кўрайлик-чи, унга нималарни ваъда
этиш мумкин. Достон унинг ўзини тасвирлаши ва бой-бадав-
лат кишиларнинг кўнгилчанлигини ҳажв остига олиши лозим,
ёшлик ва бойлик изидан қувган хушомадгўйларни эса фош
этиб ташлаш даркор.

Т и м о н (*четга.*) Сен ўзингни ўз асарингда тубан этиб
тасвирламоқчисан? Ўз иллатларингни бошқалар орқали
фош этмоқчимисан? Майли, шундоқ бўла қолсин. Менда
сен учун тилла топилади.

Ш о и р

Йўқ, яхшиёси уни тезроқ излаб топайлик,
Ахир, ўз фойдангни қўлдан чиқариб қўйиб,
Кейин ўзинг ҳамёнингга қоласан қуйиб.

Р а с с о м

Балли.

Кундуз ёруғида изла нарсани

Аммо кеча зулматида излама уни,

Кетдик.

Т и м о н

(Четра.)

Шошманг, ҳали сизни шундай қарши олайки!..
О, сен, олтин, қандай қодир Худосан магар,
Чўчқахонадан ҳам ифлос шу бутхонада
Келиб сенга сифинишиб, этишар сажда!
Денгизларни шудгор қилиб ҳайдагувчи сен,
Кемаларни йироқларга бошлагувчи сен,
Сен туфайли аянч қуллар соҳиби иззат.
Майли, иззат-эҳтиромда яшайвер фақат,
Сенинг содиқ ва тинчимас қулларинг зинҳор
Қўрқинч бало-офатларга бўлишсин дучор.
Мен уларни қарши олай!

(Олдинга чиқади.)

Ш о и р

Сахий валинеъматимиз, азиз, жонажон,
Ассалом алайкум.

Т и м о н

Ё раб, тушимми - ўнгим?
Икки ҳалол кимсани мен наҳот учратдим?

Ш о и р

Бизга қанча яхшиликлар қилдингиз, бегим!
Биз эшитдик тарки дунё этганингизни,
Хоин дўстлар кетишибди тарк этиб сизни.
‘О, инсонлар, онкўрликдир номингиз таъмом!
Аянч махлуқларсиз! Сизга топилмас асло
Қилмишингиз учун лойиқ интиқом – жазо!
Бу қандай гап, ахир! Сизни, юлдуздек порлоқ
Ҳиммати ҳаёт ва нуфуз берган кимсани,
Уялмасдан, бир йўла тарк этишибди-я!
Ғазабим қайнайди, йўқ, мен сўз тополмайман
Бу хиёнат тасвирининг либоси учун.

Т и м о н

Либосга буркама уни, яланғоч юрсин,
Шундоқ бўлса, ташланади кўзга аниқроқ.

Бас, ҳалол экансиз, яна қолингиз шундоқ,
То бошқалар қаршингизда қорайиб турсин.

Р а с с о м

У ҳам, мен ҳам ҳаётимиз йўлида яккаш сизнинг ҳада-
эҳсонингиздан баҳра тошганмиз. Буни унутмаймиз.

Т и м о н

Балли, номуслидирсиз...

Ш о и р

Келдик хизматимиз сизга таклиф эттали...

Т и м о н

Эй ҳалол бандалар! Нечук тўлай сизга ҳақ?
Сиз ҳам менга ўхшаб илди эйсизми магар?
Менга ўхшаб муздек сувни ичасизми? Йўқ.

И к к о в и

Биз сиз учун ҳар нарсага тайёрмиз, бегим.

Т и м о н

Сиз, аҳли ҳалоллар, балки эшитгандирсиз
Менда олтин борлигини, шундоқ эмасми?
Ростгўй одамларсиз, менга ростини айтинг!

Ш о и р

Шундоқ гап бор, бегим, аммо мен билан дўстим
Бу ниятда келмаганмиз ҳузурингизга.

Т и м о н

Қандай ҳалол одамларсиз, ростгўй, мусаффо!

(Рассомга)

Афинада сен ёлғонни чизишга зўрсан,
Бу борада биринчисан, ҳаммадан балаң,
Сен ёлғонни юқтирасан.

Р а с с о м

Баҳоли қудрат.

Т и м о н

Баракалла, мен ҳам шуни айтаётirman.

(Шоирга)

Сенинг тўқималарингга келганда, шоир,
Сўзим шуки, меҳр билан, назокат билан
Йўғрилгандир ёзганларинг. Ўз санъатингда
Сен самимий ва янада табиийдирсан.
Аммо, ҳалол дўстлар, сизга айтишим керак,
Сизнинг битта айбингиз бор, аммо у қадар
Хатарли ҳам эмас, уни тузатаман деб,
Заҳмат чекишга ҳам балки арзимас.

И к к о в и

Қандай?
Бизга айтинг!

Т и м о н

Йўқ, ранжийсиз, хафа бўласиз.

И к к о в и

Йўқ, миннатдор бўламиз, ҳа, айтинг...

Т и м о н

Ростдан-а?

И к к о в и

Ҳа, ишонинг, бегим!

Т и м о н

Гапнинг лўндаси шуки,
Иккинги ҳам ишонасиз муттаҳамларга,
Улар сизни алдаб, нуқул лақиллатади.

И к к о в и

Йўғ-ей, бегим, наҳотки?

Т и м о н

Ҳа, уларнинг ёлгон
Сўзларию қилиқлари сизларга аён.

Кирдикорларини эса биласиз чандон,
Аммо-лекин улар сизга суюкли, азиз;
Сиз уларни боқасиз, сиз садоқатлисиз,
Гарчанд улар ярамас ва аблаҳ бўлса ҳам.

Р а с с о м

Ундайларни мен билмайман...

Ш о и р

Мен ҳам билмайман...

Т и м о н

Қулоқ солинг, дўстлар, сизни беҳад севаман,
Олтин ҳам бераман сизга, фақат илтимос,
Ўша пасткашлардан тезроқ бўлингиз халос.
Уларни бўғизланг, осинг, сувга чўктиринг,
Ёки бошқа бир йўл билан этингиз адо,
Кейин ҳузуримга келинг. Тилло бераман,
Ҳа, жуда кўп тилло!

И к к о в и

Аммо, айтинг, ким улар?
Отларини айтинг.

Т и м о н

Агар икки томонга
Йўл олсангиз, икковингиз, ҳар бирингизга
Ишонингким, ҳамроҳ бўлуру ўша бегумон;
Айру-айру турсангиз ҳам, яна сиз билан
Ўша ўта аблаҳ бўлуру бир жону бир тан.

(Рассомга)

Ҳа, агарда сен шу ҳозир турган ерингда
Бирмас, икки ярамасни турмасин десанг,
Унга яқинлаша кўрма.

(Шоурга)

Сен ҳам шу ерда
Битта олчоқ етар десанг - уни тарк айла!
Йўқол! Даф бўл!

(Уларни уради.)

Мана сизга олтин, аблаҳлар!
Сиз мени деб анча заҳмат чеқдингизми, а?
Ҳақингизни олинг, мана! Сен, эй кимёгар,
Шу шаттаю шапалоқдан олтин ясаб ол.
Кет, искович, аянч итлар, ёвузлар! Йўқол!

(Уларни ҳайдаб ўзи форга киради.)

Флавий ва икки сенатор киришади.

Флавий

Йўқ, гаплашиш беҳудадир у билан тамом;
У ўз-ўзи билан беҳад банддир, истамас
Бошқаларни кўришни ҳам, эшитишни ҳам.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Бизни бошлайвергин унинг фorigа томон,
Унда аён бўлур нечук аҳвол, кори қол.
Биз у билан кўришиб, бир гаплашамиз, деб
Афиналикларга ваъда берганмиз.

И к к и н ч и с е н а т о р

Одам
Битта кайфиятда бўлмас, бўлур турфа қол.
Уни эгиб қўйди қайғу, алам ва даврон
Ва лекин шу билан бирга, бойликни эҳсон
Этиб, малҳам қўйди унинг ярасига ҳам.
Бошла. Гаплашиб кўрамиз.

Ф л а в и й

Мана маскани.
Унда тинчлик, соғлиқ бўлсин, илоё.- Тимон!
Тимон! Чиқиб дўстлар билан гаплаш! Чиқа қол!
Афинанинг энг атоқли сенаторлари
Ташриф буюришди шаҳар аҳли номидан,
Сенга салом бериб, сени олқишлаш учун.
Амалдорлар билан гаплаш, муҳтарам Тимон!

Тимон фогдан чиқади.

Т и м о н

Қуёш куйдириб, бир ҳовуч кул қил уларни!
(Сенаторларга)

Хўш, гапиринг, илоё, ер ютсин сенларни,
Ҳақ сўз учун тилингизга чипқонлар чиқсин,
Эриб оқсин, аммо ёлгон сўзингиз учун,
Сиз суҳбат чоғида уни ютиб юборинг.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Азиз ва муносиб Тимон...

Т и м о н

Сиздақаларга
Тимон муносибдир, сиз ҳам унга муносиб.

И к к и н ч и с е н а т о р

Тимон, сенга Афинанинг сенаторлари
Салом йўладилар дилдан.

Т и м о н

Раҳмат, ташаккур.
Иложини топсам эди, армуғон этиб
Ўлат йўллар эдим ҳозир уларга.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Унут
Гина-кудуратни, биз ҳам пушаймондамиз.
Сенаторлар меҳри-ихлос билдириб яқдил,
Афинага қайтишингни сўрашар ҳозир.
Сени кутар, юксак рутба билан шон-шуҳрат,
Улардан сен баҳраманд бўл, Афинага қайт.

И к к и н ч и с е н а т о р

Иқрордирмиз, сенинг катта хизматларингни
Унутиб, биз жуда овир янглишдик, сенат
Ўзгартирар қарорини гарчи камдан-кам,
Аммо сенинг Афинани ташлаб кетишинг
Маъносини англади у охир-оқибат;

Англадики, сенга ёрдам қўлин чўзмасдан,
Ўзини у ҳалокатга маҳкум айламиш.
Бизни вакил қилиб сенга юборди сенат,
Токи изҳор этиб чуқур афсус-надомат,
Билдирайлик сенга лойиқ мукофотни ҳам.
Мукофотки, босиб кетар ортиги билан
Чеккан аламларинг, ранжу озорларингни.
Сени кутаётир сандиқ-сандиқ ақча-пул,
Беҳад иззат-эҳтиромлар, биз ўйлаймизки,
Улар дилингдаги буткул надоматларни
Тамом ювиб ташлар, сўнгра унинг ўрнига
Муҳаббатнинг каломини ёзиб, ўқирсан -
То умринг борича.

Т и м о н

Мени мафтун этдингиз!-
Ки ҳайратлар денгизига фарқ бўлиб кетдим!
Энди ҳиммат қилиб, менга аҳмоқ қалбини
Ва хотиннинг кўзларини берсангиз эди,
Сўзингиздан йиғлар эдим, муҳтарам зотлар...

Б и р и н ч и с е н а т о р

Марҳамат қил, Афинага юргил биз билан,
Юртимизга, ўз юртингга қайтгил, сўраймиз.
Унда ҳукмдор бўл, сени қарши олишар
Ялпи шодиёна, иззат-эҳтиром билан.
Унда чексиз салтанатга соҳиб бўлурсан.
Яхши номинг бўлур яна тилларда дoston,
Фақат ўша ёвуз, қонхўр Алкивиадга,
Ёввойи тўнғизга ўхшаб ўз ватанида
Тинчлик боғин топаётган балo-офатга
Зарба берсак, бас.

И к к и н ч и с е н а т о р

У қонли шамшири билан
Афинага таҳдид солиб турибди ҳозир.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Шунинг учун, азиз Тимон...

Т и м о н

Ҳа, мен тайёрман...
Ва шундоқ бир йўл тутаман шунинг учун ҳам:
Менинг ҳамюртларимни у поймол этаркан,
Зинҳор унга бориб айтинг менинг номимдан:
Бу - Тимоннинг парвойига келмайди зарра!
Ҳа, у гўзал Афинани топтаб ўтаркан,
Соқолидан судраб азиз мўйсафидларни,
Ҳақорату маломатта кўмиб қизларни,
Машғум уруш гулханини лов-лов ёқаркан,
Зинҳор бориб айтинг унга Тимон номидан,
Мен кексаю ёшларни деб қайғу чекаман,
Аммо унга айтар сўзим бари бир ўша:
Бу- Тимоннинг парвойига келмайди зарра!
Майли, қону қабоҳатни авж олдирсин у!
Жазо учун сизда бўйин етарли экан,
Сиз уларнинг ханжарини сира ўйламанг.
Агар менга қолса, душман кўлида бўлган
Ўша жажжигина чўнтак пичоқчаси ҳам
Қимматбаҳо эрур, уни аъло санардим
Афинада энг муҳтарам бўлган бўйиндан.
Зиндончига ўфриларни тошширган каби
Худоларга тошшираман ишониб сизни.

Ф л а в и й

Мана, кўрдингизми - бари беҳуда, бекор,
Энди жўнанг.

Т и м о н

Сиз бу ёққа келмасдан олдин
Битик битдим мен ўзимнинг қабрим тошига
Эртага ўқишар уни. Энди ҳа демай,
Менинг давлат ва офият бағрида кечган
Фоний умр азобимга етар ниҳоя;
Дунёдаги ҳамма нарса кўзимга совуқ,
Боринг. Яшаб кўринг. Сизга у Алкивиада
Ўлат бўлсин, сиз ҳам унга бўлингиз ўлат.
Яшаб қолосангиз - яшанг!

Б и р и н ч и с е н а т о р

Сўзимиз - зое.

Т и м о н

Ва лекин мен севаман ўз мамлакатимни,
Ғийбатларга ишонманг, шу юртим бошига
Тушаётган чексиз офат, фалокатлардан
Хурсанд эмасман, йўқ асло.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Ҳа, бу бўлак гап.

Т и м о н

Мендан салом айтинг азиз ҳамшаҳарларга.

Б и р и н ч и с е н а т о р

О, бу сўзлар ярашади сенинг тилингга.

И к к и н ч и с е н а т о р

Қулоқларимизга кирар бу сўзлар худди
Кирган каби дарвозадан ролиб баҳодир.

Т и м о н

Мендан таъзим бўлсин ҳамма - ҳаммага. Айтинг,
Айтингизким, мен уларни қайғу, аламдан
Азоблардан, қўрқувлардан, маҳрумиятдан
Севги изтироби, оғир ҳаёт йўлида
Табиатнинг қайиқчаси дуч келадиган
Турли офатлардан ҳалос этмоқчи бўлиб,
Қарор қилдим - астойдил ёрдам бераман.
Мен уларга ўргатаман - Алкивиаднинг
Қаҳру вазабини нечук қайтармоқ лозим.

И к к и н ч и с е н а т о р

Бу маъқул гап. Ҳа, у бизга қайтар муқаррар.

Т и м о н

Форим яқинида битта катта дарахт бор,
Тез орада уни кесиб, қулатмоқчиман.

Хабар қилинг афиналик дўст-ёронларга,
Барча амалдорлар, барча тоифаларга:
Азоблардан қутулмоқчи бўлган ҳар кимса
Келаверсин, болтам уни йиқмасдан бурун,
Келиб, унга ўз-ўзини оссин! Хўп, хайр!

Ф л а в и й

Сиз Тимонни беҳудага безовта қилманг,
У илгари қандай бўлса, шундай қолади.

Т и м о н

Қадамингиз босманг энди бу ёққа, айтинг
Афиналикларга, ҳар кун денгиз мавжланиб,
Кўпикларга кўмадиган соҳилда Тимон
Ўзи учун бунёд этди мангу бир макон.
Қабримнинг тош лавҳасига битилган сўзлар
Келиб ўқинг, сизларга бир башорат бўлар...
– Тилим, аламингни тўқдинг, лол бўл умрбод.
Қабохатта даво бўлсин вабо! Одамлар
Тирик айёмида нуқул тобут яратсин,
Ўлимни бир мукофотдек кутишсин улар.
Қуёш, қорайиб бот, етар, нур сочма энди,
Менинг умр карвоним ҳам манзилга етди.

(Форга кириб кетади.)

Б и р и н ч и с е н а т о р

Ҳайҳот, унинг юрагидан айрилмас алам.

И к к и н ч и с е н а т о р

Барбод бўлди унга тиккан умидимиз ҳам.
Энди изга қайтайлик ва кўрайлик қандоқ
Чора-тадбир ҳалокатнинг олдини олар.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Ҳа, тезроқ борайлик, энди кечикиб бўлмас.

Кетишади.

Иккинчи саҳна

Афина деворлари ёнида. Икки сенатор ва чопар киради.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Қандай офат! Ҳа, ростдан ҳам унинг қўшини
Жуда кўпми, нима дединг?

Ч о п а р

Беҳад-беҳисоб.
Шитоб билан юришмоқда, улар ҳадемай
Етиб келишади.

И к к и н ч и с е н а т о р

Бизни ўлим кутади,
Чорасини қилиб, қайтармасак Тимонни.

Ч о п а р

Мен уларнинг чопарини йўлда учратдим.
У қадрдон дўстим, гарчи икки тарафмиз,
Аmmo дўстлик баланд келиб душманчиликдан,
Биз гаплашиб қолдик пича. Уни юбормиш
Алқивиад мактуб ила Тимон ёнига.
У мактуб-ла Афинага қарши юришда
Тимоннинг ҳам қўшилишин сўрар, негаким
Бу юришга сабабчидир бир қадар Тимон.

Тимон одига борган сенаторлар киришади.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Мана - дўстларимиз.

У ч и н ч и с е н а т о р

Энди Тимон ҳақида
Сўз бўлиши мумкин эмас; ҳаммаси тамом!
Эшитилиб қолди душман ноғоралари,
Қўшинларнинг шитоб билан йўл босишидан
Устун бўлиб кўтарилар кўкка чанг-тўзон.
Қани, тезроқ. Қаршиласин ёвни зарбамиз!
Ёв енгади, қўрқаманкеш марлуб бўламиз.

Кетишади.

Учинчи саҳна

Ўрмон. Тимон ғори. Ундан сал нарида қабр тоши кўзга чалиниб туради. Жангчи киради, у Тимонни излайди.

Ж а н г ч и

Кўринишдан шу жойдир мен излаган гўша, -
Ким бор бунда? Жавоб бер! Эй!.. Кўринмас биров.
Ҳой, нима бу? Магар вафот этмишми Тимон?
Шундай, бирор йиртқич уни чавақлаб кетган.
Шубҳасиз у ўлган, мана, қаршимда қабри.
Ёзуви бор, аммо, афсус ўқий олмайман.
Ва лекин мум босиб, ундан нусха олсам-чи?
Саркардамиз ёзувларни ўқишга моҳир,
Гарчи кекса бўлмаса-да, тажрибаси зўр.
Афинани қамал қилиб олгандир энди,
Уни топтаб, вайрон этиш нияти эди.

(Кетагу.)

Тўртинчи саҳна

Афина деворлари олдида карнайлар чалинади. Алкивиад билан қўшин киради.

А л к и в и а д

Карнайларни чалиит, биздан хабардор қилинг
Разолатли Афинани!

Афинада ҳам музокаралар учун карнайлар чалинади.

Девор устига сенаторлар чиқишади.

Шу чоққача сиз

Ҳукм юритдингиз жабру истибдод билан,
Адолат мезони билиб иродангизни.

Шу чоққача мен ва менга ўхшаш кимсалар

Давлатингиз соясида саргардон бўлиб,
Ё қўл қовуштириб, сизга дардимиз айтдик.

Аммо фурсат келди, энди кечаги абгор

Кучга кириб, қичқиради сизга: "Бас! Етар!"

Боягина сиз ўлтирган юмшоқ курсига
Шўрлик жафокаш ўлтириб, тин олар энди.
Сизга, ҳамёни қашайган ярамасларга
Қочиш, қўрқувдан бўғилиб, жон бериш қолди.

Б и р и н ч и с е н а т о р

О, навқирон саркарда, сен ҳали интиқом
Режасини хаёлингда тузар экансан,
Ҳали қасос учун тайин кучинг йўқ маҳал
Ҳузурингга бордик сенинг кўнглинг олгали,
Қаҳр-ғазабингга малҳам қўймоқчи бўлдик,
Нонкўрлигимизнинг оғир асоратини
Иززат-эҳтиром-ла тамом ювмоқчи бўлдик.

И к к и н ч и с е н а т о р

Биз ҳаракат қилдик яна баҳоли қудрат
Тимонни Афина билан яраштиргали.
Узр сўраб, ҳузурига вакил юбордик.
Бошимизни эгиб, қанча ваъдалар бердик.
Бошдан-охир ҳаммамизни нонкўрсиз, дема,
Ва даҳшатли жазога ҳам лойиқмас ҳамма.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Шу азамат деворларни бунёд этганлар
Сенга зарра ранжу алам етказмаган-ку.
Аламни қўй, йиқиб девор, минораларни,
Мактабларни бузишингга арзимади у.

И к к и н ч и с е н а т о р

Сени қувғии қилганлар ҳам қучдилар ўлим!
Қилмишлари маломати туфайли яксар
Юраклари тилкаланди. Шавкатли сардор,
Шаҳарга кир ҳилпиратиб байроқларингни,
Магар интиқомга жуда ташна экансан,
Табиатнинг низомига хилоф бўлса ҳам,
Майли, ўлдири аҳолининг ўндан бирини,
Чек ташлайлик, ҳар ўнтадан биттасини сен
Қатл айла.

Б и р и н ч и с е н а т о р

Ахир, айбдор эмас-ку барча,
Гуноҳсизлар жавоб бермас гуноҳкор учун.
Сен билишинг керак, ахир, қилмиш-қидирмиш
Авлоддан-авлодга ўтмас молу мулк бўлиб.
Хуллас, шонли ҳамшаҳримиз, қўшинларингни
Шаҳарга бошлаб кир, аммо қаҳру назабинг
Ташқарида қолсин. Ахир, Она Афина
Ўсиб-унган бешигингдир, унга шафқат қил.
Гуноҳкорлар қаторида ўлдираверма
Шўрлик гуноҳсизларни ҳам, раҳм қил, ая!
Тажрибали бир чўпондек, пода ичидан
Касалмандларини бир-бир тутиб, танлаб ол.
Ҳаммани ўлдирма.

И к к и н ч и с е н а т о р

Сен бир табассум билан
Эришасан ниятинга, бас, қилич сирмаб,
Йўл очишга не ҳожат?

Б и р и н ч и с е н а т о р

Шу дарвозаларни
Оёнинг-ла бир итарсанг, кифоя, улар
Рўпарангда ланг очилар, фақат шаҳарга
Бир дўст каби, хайрли бир ният билан кир.

И к к и н ч и с е н а т о р

Бизга қўлқоп ё бошқа бир' нарсангни ташла -'
Гаров қилиб, бизни ҳалок этмоққа эмас,
Интиқомга келганингни билдирмоқ учун.
Қўшинларинг кирсин, турсин шаҳримизда то -
Барча тилакларинг буткул бўлгунча бажо.

А л к и в и а д

Майли, шундоқ бўлсин! Мана, қўлқопни олинг.
Пастга тушиб, очинг барча дарвозаларни.
Менинг ва Тимоннинг жумла душманларидан
Кимни жазога лойиқ деб билар экансиз,

Буюринг, биз жазолаймиз ёлғиз ўшани.
Ниятимнинг поклигига ишонинг тамом,
Бирор аскар ўз ўрнини тарк этиб зарра,
Афинанинг тинчлигига дахл этолмас;
Ким буйруқни бузар экан, қонун олдида
Масъул бўлиб жавоб берар, қасам ичаман.

И к к а л а с е н а т о р

Олийжаноб сўзлар.

А л к и в и а д

Очинг дарвозаларни.

Жангчи киради.

Ж а н г ч и

Шавкатли сардорим! Вафот айламиш Тимон
Ва у денгиз ёқасида дафн этилган,
Қабрининг тошига неча сўзлар битилган.
Ўша ёзувлардан нусха кўчирдим мумга,
Мен авом учун ҳам улар сўзласин сенга.

А л к и в и а д

(Ўқийди.)

"Бунда аянч бир тан ётар, аянч жондан бўлиб жудо,
Кимлигимни суриштирманг. Бошингизга ёгсин вабо!
Бунда ўзни дафн этмиш тарки дунё этган Тимон,
Ўтаркансиз, лаънат ўқиб, йўлингизга 'бўлинг равон'...
Менга аён энди, эвоҳ, нималар ўйлаб,
Нималарни ҳис этгансан ўлим олдида
Гарчи инсонларнинг қайғу-аламларига
Нафрат билан боқар эдинг, фикр оқими
Ва кўз ёши қатрасини этмасдинг писанд,
Аммо комил ақлинг сени йўлга бошламиш,
Сен шу йўлдан бориб, маъзур қилмишинг учун
Сув Тангриси - Нептунни ҳам қабринг бошида
Кеча-кундуз йиғламоққа этибсан мажбур.
Орамиздан кетдинг, азиз, мўътабар Тимон,

Ҳали хотирангни эсга олармиз чандон.
Қани она шаҳримизга бошлаб киринг, мен
Қиличимни қўшай зайтун бутоғи билан.
Уруш тинчлик келтирсин ва тинчлик ҳар нафас
Урушларни бўйсундириб, бўлсин муқаддас.
Уруш-тинчлик бир-бирини даволасин, бас,
Довул қоқинг!..

Кетишади.

